

Green Deal

Bedrijven en Biodiversiteit

Inzichten uit de Community of Practice

Caroline van Leenders en Anne-Marie Bor

DUUR
ZAAM
DOOR

COLOFON

Bedrijven en Biodiversiteit

Inzichten uit de Community of Practice

Tekst

Anne-Marie Bor, AMBOR creatie

Caroline van Leenders,

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Deze publicatie is te vinden op

www.duurzaamdoor.nl/bedrijven-en-biodiversiteit

Deelnemers CoP Bedrijven en Biodiversiteit

 Antropia
Cultuur en Congrescentrum

 Eneco

 Hortimare

 ASN BANK
voor de wereld van morgen

 brabant Water

 HEINEKEN

 Leven op DAKEN
meeroudig ruimtegebruik

 TATA STEEL

 heijmans

 VERWOLDE

 HET ANKER
JACHTHAVEN

 Kruidenier
1840-2014

Interface®

Copyright © 2014

 INHOUD ►

INHOUD

VOORWOORD 4

SAMENVATTING 5

NAWOORD 70

VERDER LEZEN 71

AFKORTINGEN 73

» **Heijmans:** Meerwaarde met natuurinclusief bouwen

1 **COMMUNITY OF PRACTICE**
Bedrijven en Biodiversiteit

» **Jachthaven Het Anker:** We zijn samen verantwoordelijk

2 **URGENTIE**
voedt ambitie en innovatie

» **Landgoed Verwolde:** Elke plek is uniek

3 **BIODIVERSITEIT,**
nieuwe begrippen

» **Brabant Water:** Waarde bepalen met nieuwe stakeholders

4 **WAARDE**
van ecosystemen

» **Eneco:** Biodiversiteit bij wind-op-zee en biomassa

5 De **RELATIE** tussen bedrijfsactiviteiten en ecosystemen

» **Tata Steel:** Scan plaatst thema biodiversiteit in breder MVO perspectief

6 Impact op **LOCATIE**

» **Kruidenier:** Minder impact door kortere ketens

7 Drukfactoren via de **KETEN**

» **Hortimare:** We hebben een ecosysteemstabilisator ontdekt!

8 **PRO-BIODIVERSITEIT**
versterkt ecosystemen

» **Heineken:** Blijf dromen en durf te verleiden

9 Tips om **COLLEGA'S** te betrekken

» **Leven op Daken:** Zoeken naar een maatschappelijk verdienmodel

10 **STAKEHOLDERS**
in de context meenemen

» **Interface:** Blijf innoveren en wordt ecosysteemrestauratief

11 **TRANSITIE**
naar een duurzame samenleving

» **ASN Bank:** Hoe definiëren we kwantitatief biodiversiteitsbeleid?

» **Antropia:** Door een ecosysteembril zie je de regio

VOORWOORD

De tijd waarin natuur en economische activiteit lijnrecht tegenover elkaar stonden is voorbij. De bewustwording dat ze elkaar versterken wordt juist groter. De natuur levert de hulpbronnen en diensten waar de economie op draait en is één van de belangrijkste vestigingsplaatsfactoren. Elk zichzelf respecterend bedrijf heeft dan ook inmiddels een duurzaamheidsagenda waarop natuur bijzondere aandacht krijgt. Rekening houden met natuur en biodiversiteit werkt kostenbesparend en creëert draagvlak in de omgeving. Bedrijven worden daar ook steeds vaker publiekelijk om gewaardeerd. En de vraag naar oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken leidt tot nieuwe producten en start-ups op de markt.

Bedrijven die aan de slag willen met groen ondernemerschap zien zich voor vele vragen gesteld. “Wat is mijn relatie met natuur? Hoe kan ik die op een behapbare manier meetbaar maken? Kan ik iets leren van mijn concurrenten? Of misschien van ondernemers uit andere sectoren?” De digitale publicatie *Bedrijven en Biodiversiteit*. Inzichten uit de *Community of Practice* biedt antwoorden. Het is een publicatie van de praktijk – voor de praktijk: over biodiversiteit en natuur in relatie tot

bedrijven; vanuit ondernemersperspectief en in klare taal. En dat maakt het een onmisbare vraagbaak voor bedrijven die met groen ondernemerschap aan de slag willen of hun ambities op dit punt verder willen aanscherpen. De kennis en verhalen uit deze publicatie komen voort uit de *Community of Practice Bedrijven & Biodiversiteit*. Bij bijeenkomsten van deze *Community* kwamen tussen 2011 en 2013 betrokken ondernemers uit verschillende sectoren bijeen om van elkaar te leren. Ze ondervonden dat groen ondernemerschap om nieuwe coalities en samenwerking “over sectorgrenzen heen” vraagt. Een samenwerking die vervolgens een belangrijke inspiratiebron voor innovatie is gebleken. Bijvoorbeeld doordat nieuwe markten in beeld kwamen of bedrijfsstrategieën verrijkt werden met kennis over de rol van biodiversiteit in de productieketen. Ook leidde de samenwerking reeds tot verschillende spin offs, zoals een *Green Deal* gericht op groene daken en een *Community of Practice* in de financiële sector. Mooie ervaringen en resultaten die ik anderen ook toewens. De bedrijfsresultaten zullen er garen bij spinnen, en de natuur ook.

Sharon Dijksma

Staatssecretaris van het Ministerie van Economische Zaken

INHOUD ►

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

SAMENVATTING

1

Bedrijven leren van elkaars praktijk in een **Community of Practice**. De overheid faciliteert en verbindt de CoP aan de context zoals kennisinstellingen, NGOs en beleidsmakers. Er ontstaat nieuwe samenwerking en de **transitie** wordt **versneld** door gezamenlijke kennis en actie.

2

De **urgentie** om aandacht te besteden aan biodiversiteit is groot. Na klimaat is biodiversiteit het **volgende** thema in de **MVO-ambitie** van bedrijven. Koplopers willen met biodiversiteit aan de slag vanwege voorzieningszekerheid van hulpbronnen, maatschappelijke verantwoordelijkheid, marktwaarde, reputatie, innovatie of problemen met een exoot.

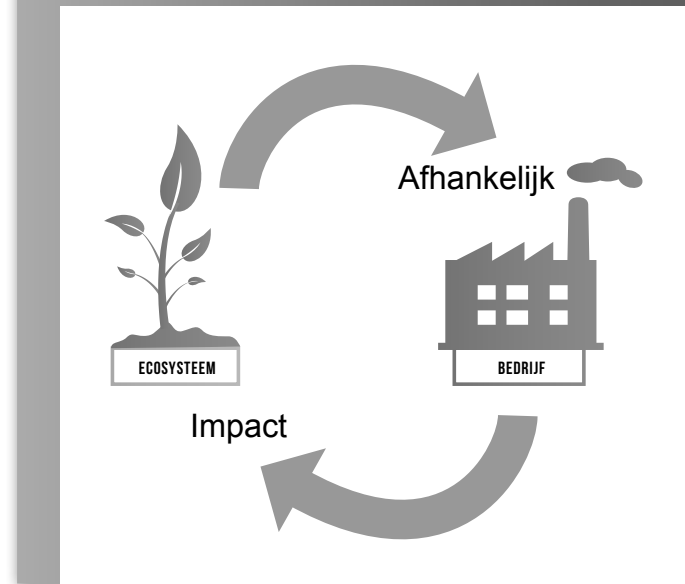
3

Biodiversiteit is “de verscheidenheid van alle levensvormen”. Het gaat om 1. genetische diversiteit, 2. diversiteit in soorten en 3. verschillende soorten ecosystemen. Diversiteit is van belang voor de **veerkracht** van ecosystemen en daarmee de basis voor onze economie.

4

Ecosystemen leveren diensten aan mensen zoals de productie van voedsel, het reguleren waterhuishouding en het zuiveren van drinkwater. Denken in ecosystemendiensten laat de **waarde** van biodiversiteit zien. Als het ecosysteem als uitgangspunt wordt genomen, ontstaan er **innovatieve kansen** en **nieuwe samenwerkingspartners**.

Relatie tussen ecosysteem en bedrijf. Bedrijf is voor activiteit afhankelijk van en/of heeft impact op ecosysteem.

5

De **relatie** van bedrijven met biodiversiteit kan worden ingedeeld in **drie categorieën**. A. Impact op ecosystemen op **locatie**, zoals bij de bouw, mijnbouw, maakindustrie en chemie. B. Afhankelijk van ecosystemen via **keten** speelt bij food- en agrobedrijven, drinkwaterproductie en biobased producten. C. **Pro-biodiversiteit** versterkt ecosystemen bij zeeboerderij, landgoederen en groene daken.

» INHOUD »

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

6

Categorie A van bedrijven met impact op een ecosystemen via hun **locatie** zijn voor hun voortbestaan niet direct afhankelijk van ecosystemen. De impact kan worden **gecompenseerd** en **Natuurinclusief** bouwen biedt perspectief voor innovatie.

7

Bij categorie B komt de levering grondstoffen komt in gevaar als ecosystemen uitgeput of vervuild raken. Dit risico speelt voor bedrijven die via de **keten afhankelijk** zijn van gezonde ecosystemen. **Duurzame productie** stimuleren en **certificering** bieden mogelijkheden voor het verlagen van ecosysteemrisico's.

8

Pro-biodiversiteit bedrijfsactiviteiten (C) versterken biodiversiteit en leveren ecosystemen. De private investeringskosten leveren maatschappelijke baten op. De **baten** moeten **zichtbaar** worden, en samen met de andere baathouders moet een **nieuw verdienmodel** worden ontwikkeld.

9

Om **collega's** te betrekken moet je klein en op locatie beginnen. Sluit aan bij de **taal** en waarden van andere afdelingen. Appelleer aan urgentie middels **emotie**. Formuleer een **impactambitie** en **veranker** de aandacht voor biodiversiteit in bestaande managementsystemen.

10

Ondernemen met biodiversiteit gaat verder dan de eigen praktijk. Neem **stakeholders** in de context mee om kansen te benutten en belemmeringen op te ruimen. Stimuleer **overheden** tot biodivers inkopen, formuleer vragen voor de **kenniswereld**, werk samen met **NGO's** en betrek **financiële** partijen in een nieuw verdienmodel.

11

De **transitie** bedrijven en biodiversiteit is nog pril. De CoP bracht **inzicht** in de verschillende soorten relatie met ecosystemen, en in wat partijen in de context kunnen **doen** om de transitie te **versnellen**. Deelnemende bedrijven versnelden in hun praktijk, er ontstonden innovatieve kansen, nieuwe coalities, een nieuwe Green Deal en een nieuwe CoP.

» INHOUD »

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

MEERWAARDE CREËREN MET NATUURINCLUSIEF BOUWEN

**DUURZAAMHEIDSMANAGER
FRANK HOEKEMEIJER,
HEIJMANS WEGEN EN CIVIEL**

Eén van de grootste aannemers van Nederland.

“Hoe kan Heijmans meetbaar waarde creëren voor biodiversiteit?” vroeg Frank Hoekemeijer zich af. “En hoe kan Heijmans daarvoor beloond worden?” Met zijn bedrijf ontwikkelde hij het concept Natuurinclusief bouwen en zette het samen met zijn directeur bij het aanbesteden bij opdrachtgevers op de agenda.

Verschillende schaalniveaus

“Heijmans had al een aantal jaren een actief CO₂-reductie beleid. De volgende uitdaging zag ik in de achteruitgang van biodiversiteit en dat wilde ik bij ons op de agenda zetten en vertalen naar actie. Het was voor mij een eye opener dat wij als Nederlands bouwbedrijf vooral via onze CO₂-uitstoot impact hebben op biodiversiteitsverlies op mondiaal niveau. Maar kansen voor het versterken van de biodiversiteit liggen voor Heijmans vooral in Nederland en de lokale gebieden rondom onze projecten. Op dat schaalniveau is versnippering van natuurgebieden door wegen en andere infrastructurele werken een belangrijke oorzaak voor de achteruitgang van biodiversiteit. Daarom heb ik namens de CoP aan de Helpdesk Bedrijven en Biodiversiteit gevraagd wat in Nederland de belangrijkste issues en beleidskaders zijn.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Vergunningverlening is erop gericht de biodiversiteit te beschermen tegen aannemers met grote bulldozers. En biodiversiteit wordt vaak vertaald in beschermde planten en diersoorten die in bouw- en vergunningstrajecten als hinderlijk worden ervaren. Dat heeft een reactieve houding van de bouw tot gevolg gehad. Feitelijk zit de meeste impact op biodiversiteit

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

besloten in de beslissing waar de weg komt te liggen. Als het Rijk besluit een snelweg door een natuurgebied aan te leggen, dan kunnen we daar als Heijmans vrij weinig meer aan doen. De negatieve impact op biodiversiteit door de bouw is dus een gezamenlijke verantwoordelijkheid waarin iedereen zijn eigen rol moet spelen.

“Het vastleggen van mijn leertraject gaf mij een goed inzicht in mijn kanteling in denken over biodiversiteit. Van impact naar waardecreatie”

Van impact naar meerwaarde

De vraag is hoe we met onze bouwopgave in plaats van negatieve impact een positieve impact kunnen hebben en natuurdoelen met functiedoelen te combineren. En daar is ook een rol weggelegd voor anderen zoals het Ministerie van IenM, van EZ, van Rijkswaterstaat, Staatbosbeheer etc. Zoals bij het project Ruimte voor de Rivier waarin naast de waterveiligheidsdoelen ook natuurdoelen werden gerealiseerd. Op de Natuurtop van Staatssecretaris Dijkema in 2013, hebben wij als Heijmans de Groene Tafel Natuurinclusief Bouwen georganiseerd. Natuurinclusief bouwen vraagt van ons als bouwers een meer proactieve houding. En van de overheid een open en creatieve houding. Wij zouden meer willen samenwerken om te kijken hoe we een betere natuur kunnen

achterlaten. En zo toewerken naar een kantelpunt van de afname van biodiversiteit in Nederland in 2020.

Innovatieve oplossingen

Ik ga er vanuit dat Natuurinclusief bouwen met een herverdeling van bestaande budgetten kan worden gerealiseerd. Als de samenwerking met overheden en natuurorganisaties op een vernieuwende manier wordt ingestoken. Met slimmer organiseren ben ik ervan overtuigd dat er met biodiversiteit en functiecombinaties veel winst te behalen valt. Laten we gaan kijken naar mogelijkheden en kansen in aanbesteding- en vergunningstrajecten. Als de overheid haar aanbesteding al integraal insteekt, zodat de natuurdoelen in een vroeg stadium in beeld zijn, kunnen wij als marktpartij komen met innovatieve oplossingen.

ISO 14001 helpt

Sinds 2012 zijn alle relevante Heijmans bedrijfsonderdelen ISO 14001 gecertificeerd. In 2013 is biodiversiteit als apart aandachtsgebied in de scope van dit systeem opgenomen. Dit betekent dat het onderwerp nu structureel op ons netvlies staat en we proberen onze activiteiten op het onderwerp blijvend te verbeteren. Hierdoor ontstaat de proactieve houding die nodig is om dit onderwerp verder te krijgen.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

1 COMMUNITY OF PRACTICE BEDRIJVEN EN BIODIVERSITEIT

“Er valt nog zoveel
te ontdekken”

Redmond O'Hanlon

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

1 COP B&B

Transitie naar een groene economie

Er is een transitie nodig van een economie die hulpbronnen uitput naar een economie die biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen behoudt en versterkt. We moeten natuurlijke hulpbronnen duurzaam gebruiken en de voordelen eerlijk delen.

De Green Deal CoP B&B

Er zijn steeds meer mensen binnen bedrijven die het behoud van biodiversiteit zien als het volgende thema op de duurzaamheidsagenda. Maar uit onderzoek blijkt dat er wordt geworsteld om ambitie om te zetten in activiteiten op de

CoP Bedrijven en Biodiversiteit bij Tata Steel

werkvloer en in het productieproces. Vanuit de gedachte dat leren sneller gaat als je samen optrekt, is de Community of Practice Bedrijven en Biodiversiteit (CoP B&B) gestart. Omdat het versnellen van een transitie naar een groene economie onderdeel is van de regeringsambitie, is de CoP B&B ondersteund door de Rijksoverheid in de vorm van een Green Deal. Green Deals zijn een belangrijk instrument voor het aanjagen van groene initiatieven.

Wat was het doel van de CoP?

Doel van de CoP was om te komen van negatieve impact op biodiversiteit naar een situatie van geen netto verlies (No Net Loss) of nog beter nog naar een positieve bijdrage van bedrijven bij het versterken van ecosystemen. Een CoP is een gemeenschap van mensen, in dit geval uit het bedrijfsleven, die van elkaars praktijk willen leren om sneller te innoveren. Een CoP wordt voorbereid en begeleid door procesmanagers. Bij de CoP B&B waren die werkzaam bij de overheid, ondersteund door experts. Voorwaarde voor deelname aan een CoP is dat mensen in een praktijkproject met het thema aan de slag zijn.

Hoe verliep het proces van de CoP?

Voor een transitie is gezamenlijke urgentie en ambitie nodig. We zochten mensen die aan het experimenteren waren met biodiversiteit in de eigen bedrijfspraktijk. Die werkzaam waren in diverse sectoren in zowel grote multinationals als in een éénmanszaak. Want diversiteit leidt tot leren. Met alle deelnemers is een voorbereidend gesprek gevoerd over de vragen die ze tegenkwamen in hun praktijkproject. Deze gesprekken werden gebruikt als nulmeting en als input voor een longlist aan onderwerpen. De onderwerpen werden door de deelnemers op de kick-off bijeenkomst geprioriteerd waardoor een strategische agenda voor de bijeenkomsten ontstond.

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

In totaal is de CoP in de loop van 2 jaar 10 maal bijeen geweest, steeds op locatie bij één van de deelnemers. Inspiratie door externe sprekers werd afgewisseld met het leren van elkaars praktijk.

Hoe is verbonden met de context?

Voor reflectie en verbinding met de context werd een klankbordgroep ingericht en via een [LinkedIn groep](#) werden inzichten en kennis met een grotere groep gedeeld. Naast de 10 bijeenkomsten van de CoP zelf, zijn er enkele extra bijeenkomsten georganiseerd. Vrij vroeg in het proces met [NGOs](#) en de tweede later met [beleidsmakers](#). En we gaven een participatieve [systeemstudie](#) in opdracht.

Ondersteuning voor bedrijven

Vanuit het Platform Bedrijfsleven Ecologie en Economie is een [helpdesk](#) opgezet waar je 2 dagen gratis advies kunt krijgen. De zoektocht naar nieuwe verdienmodellen wordt onder andere opgepakt in een onderzoeksprogramma van Het Groene Brein in samenwerking met NWO. De praktijkvoorbeelden van de deelnemers worden in dit onderzoeksprogramma ingebracht. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voert voor het ministerie van Economische Zaken het [subsidieprogramma biodiversiteit en bedrijfsleven](#) uit.

Leeswijzer Bedrijven en Biodiversiteit

Deze publicatie is bedoeld voor mensen die bij een bedrijf werken en met het thema biodiversiteit aan de slag willen. Het geeft handvatten voor de verschillende praktijken die er binnen bedrijven te vinden zijn. De publicatie volgt grofweg het proces van de CoP. De lessen uit de sessies zijn de basis voor deze publicatie.

De eerste hoofdstukken bevatten kennis over het onderwerp biodiversiteit en ecosystemen. Daarna volgen er enkele

hoofdstukken die ingaan op de praktijk van bedrijven.

De publicatie sluit af met een aantal hoofdstukken waarin tips voor actoren in de omgeving van een bedrijf zijn opgenomen. De publicatie bestaat uit twee verschillende soorten informatie namelijk:

- a. Inhoudelijke hoofdstukken gebaseerd op de onderwerpen die door de deelnemers zijn gekozen.
- b. Persoonlijke verhalen van het proces dat de deelnemers hebben doorlopen.

De praktijkverhalen en inhoudelijke hoofdstukken wisselen elkaar af. We hebben gekozen voor een volgorde waarbij een illustratief en passend praktijkverhaal steeds vooraf gaat aan de generieke kennis uit een hoofdstuk.

VERDER LEZEN

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

WE ZIJN SAMEN VERANTWOORDELIJK

ONDERNEMER JASPER BLOM, JACHTHAVEN HET ANKER

Een recreatieve onderneming aan de Loosdrechtse Plassen.

Als recreatief ondernemer gebruikt Jasper het groene decor van de Loosdrechtse plassen voor zijn onderneming. “Wie is verantwoordelijk voor het oplossen van de problemen met de exoot Cabomba in de Loosdrechtse plassen?” was het dilemma van Jasper Blom. Hij heeft namens Hiswa en samen met het Platform Recreatie en Toerisme Wijdmeren en het Watersportverbond de provincie zo ver gekregen dat ze hen als ondernemers een gebiedsvisie laten opstellen. Een vernieuwend traject, in samenwerking met gemeente Wijdmeren, Waternet, Waterschap, Dienst Landelijk Gebied, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, LTO en de Provincie Noord-Holland.

Van lastig naar praktisch

“Ik denk dat het heel belangrijk is dat we de biodiversiteit zo goed mogelijk in stand houden in de wereld, maar aan de andere kant vind ik het ook wel lastig. Moet je elke soort in stand houden of is het gewoon evolutie dat sommige soorten gewoon verdwijnen en dat anderen daarvoor terugkomen? Als jachthaven zijn we maar een klein onderdeel van een groot watersysteem en hebben maar een kleine bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit. We proberen het water zo schoon mogelijk te houden en kiezen bijvoorbeeld voor antivries die biologisch afbreekbaar is.

Van soorten naar groen decor

Wij als jachthaven, ik als recreatief ondernemer, hebben natuur op ons terrein en in de omgeving. Maar volgens mij heeft soortenrijkdom voor de recreant, voor onze klant, weinig toegevoegde waarde. Het groen decor voegt natuurlijk wel

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

iets toe. Als er ergens riet staat dan vinden ze dat mooi. Het is belangrijk om de aankleding van dat groene decor zo goed mogelijk te doen bijvoorbeeld met houtwalletjes en bosjes. Dan komen er andere vogelsoorten. Maar wie gaat ervoor betalen als die aanleg twintig procent duurder is dan de standaardaanleg? Onze klanten geven niet zoveel meer uit aan een groen decor. Het is voor ons daarmee dus geen business-case.

De woekerende exoot Cabomba

We hebben in de Loosdrechtse plassen een exoot, de Cabomba. Dit is een waterplant die erg woekert. Ik ben samen met partners en contacten vanuit onze CoP bij de gemeente Wijdmeren geweest om te kijken of deze waterplant als biomassagrondstof kan dienen voor vergisting. Dan kost het niet alleen geld om die Cabomba uit het water te verwijderen, maar het levert ook financieel wat op. De plassen worden weer beter bevaarbaar en er is weer ruimte voor andere soorten. Op deze manier is er een positief effect op biodiversiteit.

“Door mijn deelname aan de CoP namen natuurorganisaties en de overheid me serieus als gesprekspartner”

Verschillende waarden

Biodiversiteit heeft voor iedereen een andere waarde. Wij willen graag dat een oude vaarweg, die 400 jaar is gebruikt, weer open gaat. Die vaarweg heeft verschillende waarden. Hij heeft

belevingswaarde voor de recreanten, heeft waarde door de biodiversiteit en een cultuurhistorische waarde met het gebruik van de bruggen en sluizen. De vaarweg heeft dus een waarde als leefomgeving van de bewoners en voor het ecologisch systeem. Maar door die hoge ecologische waarde zal recreatief gebruik niet zomaar gaan. Hij mag niet opengesteld worden omdat de schroeven van onze boten de waterbodem kapot maken. En dat terwijl ze voor het beheer en onderhoud van de vaarweg de waterbodem jaren hebben gemaaid en uitgebaggerd! De vraag is dan dus voor wie die natuur is. En wat willen we ermee?

Serieus meepraten

Doordat ik met biodiversiteit bezig ben denk ik dat de natuurorganisaties en de overheid me serieus nemen als gesprekspartner. Ze voelen dat ik interesse heb en betrokken ben bij het onderwerp. Ik probeer op een positieve manier zaken met Natuurmonumenten te doen. Natuurmonumenten moet de natuur steeds meer openstellen voor de bevolking, anders krijgen ze minder steun. En tegelijkertijd hebben ze als hoofddoel natuur in stand houden. We moeten samen zoeken naar een goed evenwicht tussen natuur, cultuur en economie.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

2 URGENTIE

VOEDT AMBITIE EN INNOVATIE

“The ultimate bank on which we all depend, the bank of natural capital, is in the red”

Prins Charles of England

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

2 URGENTIE

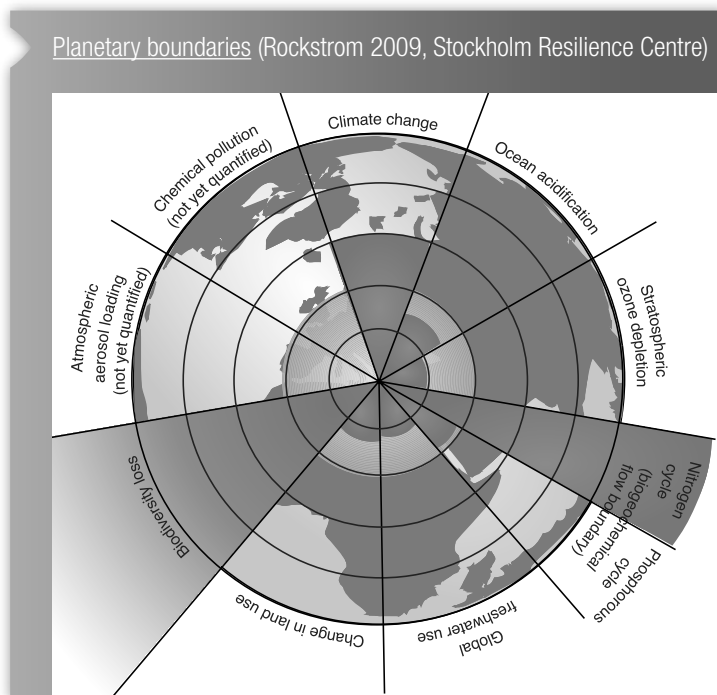
Grenzen van de aarde zijn bereikt

Bijna 10 jaar geleden kwam, in opdracht van de VN en onder redactie van het World Resource Institute, de Millennium Ecosystem Assessment (MEA) uit. Het was het eerste wereldwijde wetenschappelijke onderzoek naar de staat van de ecosystemen op aarde. Er kwam geen rooskleurig beeld naar voren. De veerkracht van ecosystemen staat onder druk op mondiaal, regionaal en lokaal niveau. Drie belangrijke inzichten uit de MEA waren:

1. Door de toenemende vraag naar voedsel, schoon water, hout e.d. hebben mensen de afgelopen 50 jaar ecosystemen sneller veranderd dan in enige andere periode van de mensheid met als gevolg een substantieel verlies aan de diversiteit op aarde.
2. Deze veranderingen hebben geleid tot meer welbevinden en economische groei, maar ook tot degradatie van vele ecosystemen, een toenemend risico op onomkeerbare veranderingen en een toename van armoede bij bepaalde groepen mensen.
3. Significante veranderingen in beleid van instituties en in de praktijk van bedrijven en consumenten is nodig om deze ontwikkeling tegen te gaan.

Het verlies aan biodiversiteit heeft de grens van de draagkracht en mogelijkheden voor herstel op aarde ruimschoots overschreden. Het Resilience Institute in Stockholm verbeeldt dit met planetary boundaries (zie figuur).

Een andere indicator is de Earth Overshoot Day die wordt bijgehouden door het Global Footprint Network. Uitgaande van een jaar wordt berekend op welke dag er meer natuurlijke hulpbronnen zijn gebruikt dan dat de aarde kan herstellen.

De Earth Overshoot Day lag in 1996 in november, in 2006 was het op 9 oktober en dit jaar was het al op 19 augustus.

Wat zijn oorzaken van de druk op biodiversiteit?

De biodiversiteit op aarde gaat achteruit door verandering van landgebruik en overexploitatie van ecosystemen. Klimaatverandering, grootschalige monoculturen in de landbouw, vervuiling van bodem, water en lucht door de industrie, maar ook mobiliteit en huisvesting dragen bij aan de degradatie. En de introductie van uitheemse soorten door de globalisering van handelsketens bedreigt de gezondheid van ecosystemen. De samenvatting van het Living Planet Report 2012 van het Wereld Natuur Fonds laat dit goed zien (zie figuur).

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Samenhang tussen biodiversiteit en mensen (WWF Living Planet Report 2012)

De belangrijkste internationale afspraak voor het behoud van biodiversiteit en herstel van ecosystemen is de Convention on Biological Diversity van de Verenigde Naties. De Europese Unie streeft naar een No Net Loss situatie in 2020 met hun strategie. In Nederland werd in 2009 de Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen opgezet. Eén van de resultaten van de taskforce was het Platform Bedrijfsleven Economie en Ecologie dat bedrijven ondersteunt bij de implementatie van biodiversiteit in de bedrijfspraktijk. In de Rijksnatuurvisie 2014 zijn de Nederlandse overheidsambities voor het behoud van natuurlijke hulpbronnen opgenomen. De overheidsplannen voor nationaal en internationaal behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit staan in de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal.

Waarom gaan bedrijven aan de slag met biodiversiteit?

Uit de praktijk van de CoP en uit de literatuur komt een variëteit aan redenen naar voren om met biodiversiteit aan de slag te gaan. Beweegredenen zijn afhankelijk van het soort bedrijfsactiviteit, de plaats van een bedrijf in de keten, de missie van het bedrijf en van de passie van individuele mensen binnen een bedrijf. Redenen die genoemd werden, zijn bijvoorbeeld:

- Voldoen aan regelgeving en maatschappelijke randvoorwaarden;
- Om redenen gerelateerd aan reputatie en imago;
- Toegang tot grondstoffen en/of een stabiel ecosysteem;
- Omdat het aansluit bij de visie en praktijk van het bedrijf;
- Het bedrijf heeft last van een exoot voor haar bedrijfsvoering;
- Om innovatieve kansen te verkennen.
- In de CoP was door de diversiteit aan mensen en bedrijven een mix van redenen vertegenwoordigd.

PRAKTIJKVERHALEN

Het Anker, Eneco, Interface

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

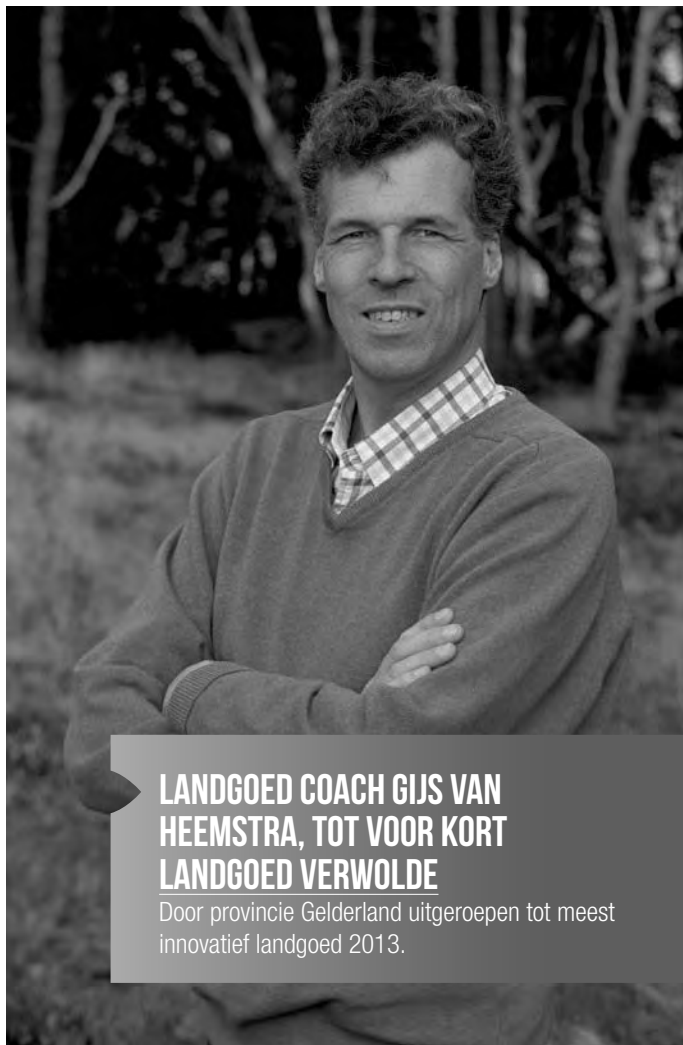
» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

ELKE PLEK IS UNIEK

LANDGOED COACH GIJS VAN HEEMSTRA, TOT VOOR KORT LANDGOED VERWOLDE

Door provincie Gelderland uitgeroepen tot meest innovatief landgoed 2013.

Gijs van Heemstra wilde de toename van biodiversiteit op het landgoed als compensatie aanbieden aan partijen die biodiversiteit belasten. Hij ontdekte kansen rond biodiversiteit als economisch bestaansrecht, die nu nog niet worden gezien door eigenaren van andere landgoederen. Gijs is bestuurslid van het Gelders Particulier Grondbezit en inmiddels huismeester van Jachthuis Sint Hubertus op het Nationale Park de Hoge Veluwe.

Indicatorsoorten geven gezondheid landgoed aan
“Omdat de jaarlijkse kosten van het landgoedonderhoud niet in balans zijn met de opbrengsten, zijn we als landgoedmanagers voortdurend op zoek naar nieuwe economische dragers. Biodiversiteit was, net als duurzaamheid eerder, een buzz-word zonder betekenis voor mij. Landgoed Verwolde houdt het aantal soorten bij op het landgoed. We werken met indicatorsoorten die aangeven hoe het met de staat van het bos op het landgoed is. Het waarnemen van bijvoorbeeld de klokjesgentiaan en kleine ijsvogelvlinder betekent dat het goed gaat met de biodiversiteit in het bos. Ik heb geleerd dat er op landgoederen veel biodiversiteit is.

Mooiere en rijkere natuur maken landgoed aantrekkelijk
Je kunt met relatief kleine ingrepen de biodiversiteit weer terugbrengen op het oorspronkelijke niveau en soms zelfs rijker maken. Door de kwaliteit van de natuur te verbeteren verhoog je direct ook het wandel-, paardrij- of fietsgenot van de recreanten. Op deze wijze haal je biodiversiteit uit de anonimiteit en leer je welke maatregelen de samenhang

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

tussen de soorten en hun leefgebied optimaliseren. Zo wordt biodiversiteit op een landgoed een niche ten opzichte van andere natuurgebieden en trek je extra recreanten.

Impact van landbouw en watermanagement

Een belangrijke negatieve impact op biodiversiteit komt van de landbouw en de inwaai van meststoffen. Een aantal maisakkers op het landgoed heeft daarom plaats gemaakt voor graanakkers die minder mest nodig hebben, een hogere biodiversiteit herbergen en het landschap aantrekkelijker maken. De boeren willen het water op hun akker zo snel mogelijk laten afvloeien om mond en klauwzeer van hun vee te voorkomen en rot van de oogst tegen te gaan. Voor de biodiversiteit wilden wij het water juist zoveel mogelijk vasthouden. Met dammen, sluizen en schutjes kun je het water vasthouden in de bossen en op het bouwland sneller laten afvloeien. Iets wat bovendien het waterschap belangrijk vindt voor de waterberging of anti-verdrogingsmaatregelen. Een win-win voor iedereen.

Streekproducten

Op Landgoed Verwolde is de oude moestuin hersteld met groenten die we als streekproducten verkopen. Met mooie natuur en deze lokale producten komen recreanten vaker en geven ze door de extra beleevingswaarde meer geld uit aan een stuk appeltaart of een pannenkoek. Ik vind dat biodiversiteit een heel toegankelijke economische drager is voor landgoederen.

Biodiversiteitscredits

In de toekomst zijn er misschien bedrijven die hun negatieve impact bij mij willen compenseren met te ontwikkelen biodiversiteitscredits. Als één landgoed te kleinschalig is, kun je vanuit de collectiviteit van landgoederen, terrein beherende organisaties (zoals Staatsbosbeheer en

Natuurmonumenten), honderdduizenden hectares natuur aanbieden om te compenseren.

“CoP-deelnemers met een negatieve impact brachten mij op het idee om biodiversiteitscredits te ontwikkelen”

Ieder landgoed is anders

Een landgoed is een multifunctionele eenheid van functies als landbouw, wonen, cultuurhistorie en natuur, water, frisse lucht en recreatie. Ieder landgoed herbergt een unieke combinatie van landschap en (cultuur)historische elementen. En is uniek in de combinatie van eigenaren en waterschappen, gemeentes en provincies. De spelers zijn divers, de natuur is divers. Dus moet je steeds kijken wat je aantreft. Juist de uniciteit biedt voor ieder landgoed zijn eigen verdienmodel. Voor die landgoedformule moet je kijken naar de kenmerken van een gebied en wat je er mee wilt. Als je dat voor ogen hebt, kun je partijen gaan zoeken met wie je ontwikkeling kan realiseren. Onderdeel van de formule is hoe je biodiversiteit kunt optimaliseren. Het is misschien niet de hoofddrager van het verdienmodel, maar wel een belangrijk onderdeel in een mix van exploitatiemogelijkheden.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

3 BIODIVERSITEIT, NIEUWE BEGRIPPEN

“Look deep into nature,
and then you will understand
everything better”

Albert Einstein

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

3 BIODIVERSITEIT

Alle levensvormen

Biodiversiteit is een veelomvattend begrip. De één vertaalt het in zorgen om het tropische regenwoud, een ander om een exoot in Nederland. Het kan gaan het uitsterven van bepaalde soorten, over de stand van de bijen, over de terugkeer van oude koeienrassen of over samenwerking met Filipijnse vissers voor het herstel van de oceaanbodem. We begonnen in de Community of Practice met het zoeken naar de betekenis van biodiversiteit in ieders bedrijfspraktijk en met het ontwikkelen van een gezamenlijke taal.

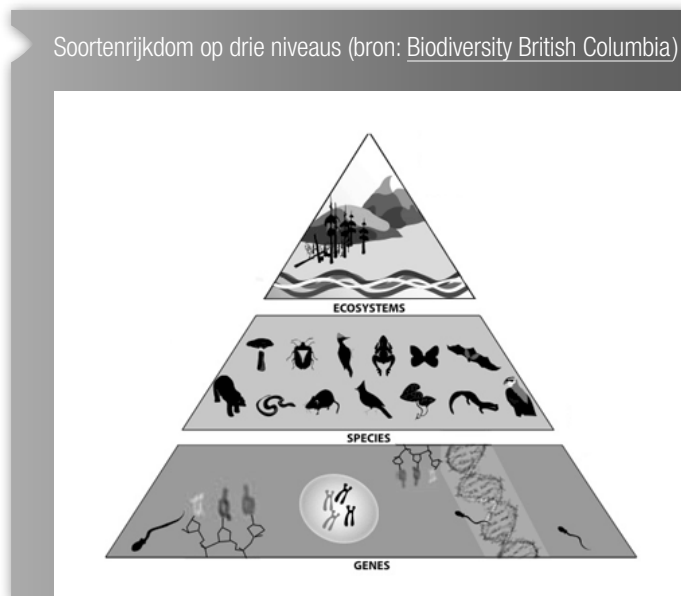
Hoe definieer je biodiversiteit?

De Convention on Biological Diversity definieert biodiversiteit als 'life in all it's manifestations' of te wel de verscheidenheid aan alle levensvormen. Die levensvormen zijn onderverdeeld in drie niveaus. Het eerste niveau betreft het genetisch materiaal in de wereld. Zo wordt er gewerkt aan een opslagplaats op de Noordpool voor alle zaden van de wereld om te blijven beschikken over alle genetische diversiteit. Het tweede niveau gaat over soorten. Daarbij hoort bijvoorbeeld de Rode Lijst waarop het uitsterven van soorten wordt bijgehouden. Op het derde niveau staan de ecosystemen.

De niveaus zijn aan elkaar verbonden. Zo is de diversiteit van soorten binnen een ecosysteem een maatstaf voor de veerkracht van dat systeem. IUCN en de WBCSD ontwikkelden een gids die aan bedrijven uitlegt hoe ze gebruik kunnen maken van een ecosysteemconcepten zoals de Rode Lijst.

Wat is een ecosysteem?

Een ecosysteem is een enigszins afgebakende eenheid bestaande uit levende organismen en niet-levend materiaal. In een ecosysteem gaat het om verbinding. Om de wisselwerking tussen alle organismen, maar ook met niet levende voorwerpen zoals rotsen en water. Ecosystemen met veel verschillende soorten, zijn over het algemeen meer veerkrachtig dan systemen met minder soorten. Een diversiteit aan soorten verlaagt het risico van het omvallen van een systeem, omdat bepaalde soorten het verlies van een andere soort kunnen opvangen. Deze soorten worden ook wel indicatorsoorten genoemd. Ze drukken de veerkracht en daarmee gezondheid van een ecosysteem uit.

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Verschillen tussen ecosystemen

Ieder ecosysteem – bos, woestijn, zee of oerwoud – heeft andere karakteristieken, met meer, minder of andere soorten. Maar in ieder ecosysteem geldt dat de soorten elkaar nodig hebben om te overleven. Sommige ecosystemen zijn wereldwijd zoals het klimaatsysteem, andere hebben regionale grenzen zoals de Noordzee en weer andere systemen, zoals een boerenakker, zijn lokaal van aard. Ook hierbij geldt dat deze niveaus op verschillende manieren verbonden zijn. Ecosystemen zijn dynamisch en veranderen in de loop van de tijd. De tijd en geschiedenis spelen een belangrijk rol. Menselijk handelen kan de staat van een ecosysteem veranderen. Een windpark op zee heeft invloed op het bestaande ecosysteem. Maar het oorspronkelijke ecosysteem was al verstoord door visvangst en vrachtafvaart. Een verandering kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben.

Hoe staat het met een ecosysteem?

Om de staat van ecosystemen in Nederland te achterhalen kun je het [Compendium voor de Leefomgeving](#) gebruiken. Het biedt informatie over biodiversiteitsthema's per gebied in Nederland. Op dit moment wordt door de overheid gewerkt aan een [Digitale Atlas van het Natuurlijk Kapitaal](#) in Nederland. Verwacht wordt dat de eerste versie eind 2014 klaar is. Om de staat van ecosystemen buiten Nederland te verkennen, kun je aan je ketenpartners vragen hoe de staat van het lokale ecosysteem is. Een internationale NGO als [IUCN](#) ondersteunt bij internationale samenwerking voor het versterken van ecosystemen op locaties in het buitenland.

Wat zijn ecosystemediensten?

Als we kijken naar ecosystemen als een natuurlijk productiesysteem voor mensen, spreken we van ecosystemediensten. Waterzuivering door de duinen, ontspanning in de natuur op een landgoed, voedsel- en houtproductie of bestuiving door bijen kun je als een dienst zien die het ecosysteem je biedt. Ecosystemen hebben dus een bepaalde waarde. We zijn afhankelijk van ecosystemediensten en hebben er invloed op. In de [natuurverkenning](#) van PBL staat een overzicht van gestapelde ecosystemediensten in Nederland.

Ons natuurlijk kapitaal

De natuurlijke productie van ecosystemen is de basis voor onze economie. Steeds meer bedrijven beseffen dat ecosystemediensten ons natuurlijk kapitaal zijn. De [Natural Capital Declaration](#) definieert natuurlijk kapitaal als de voorraad ecosystemen dat een hernieuwbare stroom van goederen en diensten levert voor onze economie en voordelen biedt aan bedrijven en gemeenschappen. De World Business Council on Sustainable Development werkt met IUCN en bedrijven aan een protocol voor het bepalen van het natuurlijk kapitaal dat bedrijven gebruiken in de [Natural Capital Coalition](#).

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Raakvlakken met andere concepten?

De natuur komt steeds vaker terug in nieuwe concepten.

Biomimicry is een vakgebied dat laat zien wat je van de natuur kunt leren. Op productniveau, denk aan de ontwikkeling van een zwembroek op basis van de werking van een haaienhuid, of maatschappelijk bij het werken aan een meer circulaire economie. Binnen het innovatie framework Cradle to Cradle is “celebrate diversity” een van de drie leidende ontwerpprincipes.

De Natural Step streeft naar een duurzame samenleving waarbij de mens in balans leeft met de natuur. En de Blauwe Economie combineert de wetten van natuurkunde, biologie en chemie tot slimme innovaties in de samenleving. Door te kijken naar de kansen die de natuur biedt, heeft bedenker Gunter Pauli ruim dan 100 concrete voorbeelden van duurzame business cases ontwikkeld.

PRAKTIJKVERHALEN

Verwolde, Kruidenier, Hortimare, ASN Bank

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

WAARDE BEPALEN MET NIEUWE STAKEHOLDERS

**SENIOR BELEIDSMEDEWERKER
SANDRA VERHEIJDEN,
BRABANT WATER**

Drinkwaterproductie met hulp van Brabantse natuur.

“Wat is de betekenis van biodiversiteit voor de keuzes die je als bedrijf maakt in je productieproces?” vroeg Sandra Verheijden zich af. “Kan biodiversiteit een rol spelen in de bescherming van het grondwater, de grondstof voor het drinkwater in Brabant. In de samenwerking met grondgebruikers rondom kwetsbare drinkwaterwinsten komt de ecosysteembenadering goed van pas. Hij geeft richting aan de manier waarop we met boeren, gemeenten en bedrijven aan de slag zijn om de effecten van het gebruik van bestrijdingsmiddelen op de waterkwaliteit te verminderen.”

De eigen voetafdruk verkleinen

“Brabant Water produceert jaarlijks zo’n 180 miljoen m³ drinkwater voor de inwoners van Brabant. Als bron voor het drinkwater gebruiken we grondwater. De waterwingebieden, waar we het grondwater oppompen, zijn vaak in ons eigendom. In veel gevallen zijn deze gebieden rustig gelegen natuurgebieden. In totaal beheren we zo’n 1500 hectare natuur. In deze gebieden leveren wij rechtstreeks een bijdrage aan biodiversiteit. Maar met ons productieproces, het onttrekken van grondwater, het zuiveren tot drinkwater en het distribueren ervan aan onze klanten, hebben we ook een minder positieve impact op biodiversiteit. We proberen onze impact te verminderen door reststromen zoals kalkresiduen uit waterzuivering weer in te zetten en te werken aan energiebesparing. Sinds januari 2014 is Brabant Water gecertificeerd als eerste klimaatneutrale drinkwaterbedrijf in Nederland.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Samenwerken met agrariërs

De kwaliteit van onze bronnen is gebaat bij een goede biodiversiteit. En die wordt in onze waterwingebieden evenzeer door andere grondgebruikers beïnvloed. Bijvoorbeeld de wijze waarop agrariërs met de bodem omgaan. In het programma Schoon Water voor Brabant werken we met partners aan het verbeteren van grondwaterkwaliteit door het verminderen van uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen. Ook doen we mee in een pilot met een aantal voorlopers uit de agrarische sector gericht op gezonde grond door gewasbescherming met minder emissies en minder vervuiling van het grondwater. Het blijft zoeken naar hoe duurzaam telen lonend te maken. Een interessante verkenning op dit gebied kwam via de CoP tot stand. Met Kruidenier Foodservices denken we na over een markt voor schoon water producten. Daar liggen zeker kansen. En in een pilot gericht op waterkwantiteit onderzoeken we hoe je in de landbouw de gevoeligheid voor droogte kunt verminderen en de vochtvoorziening kunt verbeteren om te voorkomen dat je met hoeveelheden water moet gaan slepen.

“Door de CoP zie ik de kansen van het systeem waar we mee te maken hebben beter”

Zoeken naar verdienmodel

Het zou heel mooi zijn als we de kennis uit de verschillende projecten aan elkaar kunnen verbinden zodat er opschaling plaats vindt en meer telers deze kennis gaan benutten. Grote vraag voor alle projecten en pilots is hoe te zorgen dat de duurzame stappen die gezet zijn ook blijvend worden

toegepast. En als telers extra inspanningen moeten doen, wie betaalt dat dan? Of hoort het er gewoon bij? Het verdienmodel van deze aanpak moet worden uitgezocht.

Bewustzijn voor het hele natuurlijke systeem

Maar we moeten verder kijken dan dat. Als een plant gezond is, heeft hij minder last van plagen en andere ellende. Dan hoeft je minder in te grijpen met gewasbescherming. Het hele natuurlijke systeem moet in orde zijn. Als je dat slim doet, los je meer dan één probleem op en maak je samen een stap naar voren in het systeem. Zo ontstaat steeds meer het inzicht dat het gaat om het hele ecosysteem; de bodem, het gewas en het water. Hiermee is biodiversiteit ook een kans om het contact met onze omgeving verder uit te bouwen. Mijn doel voor de komende tijd is om het bewustzijn rondom biodiversiteit en de kansen die daar voor ons liggen, te vergroten. Het zit nog niet echt in ons systeem en is nu nog teveel afhankelijk van de gedrevenheid van medewerkers.”

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

4 WAARDE VAN ECOSYSTEMEN

“De diensten die de natuur ons biedt, zijn de echte gouden standaard. Investeren in het behoud en de bescherming ervan is voor ons een winnend concept gebleken”

Ray Anderson (Duurzaam en succesvol ondernemen, 2013)

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

4 WAARDE

Welke soorten ecosysteemdiensten zijn er?

De natuurlijke productiesystemen voor mensen, ofwel ecosysteemdiensten, worden onderverdeeld in vier soorten:

1. Productiediensten zoals voedsel en hout

Productiediensten zijn de goederen en producten die bedrijven uit ecosystemen onttrekken. Bij producerende diensten komt de waarde vaak tot uitdrukking in de prijs van grondstoffen. Bedrijven uit de voedings- en levensmiddelen branche gebruiken deze diensten omdat zij bijvoorbeeld rundvlees, water of hop nodig hebben. Energiebedrijven gebruiken biomassa voor energieproductie. Productiediensten lopen gevaar als het ecosysteem dat ze levert uitgeput raakt.

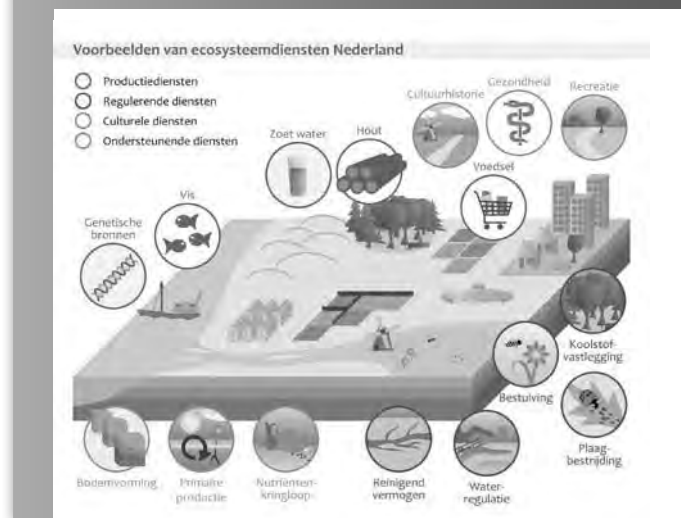
2. Regulerende diensten zoals waterhuishouding, bestuiving en klimaatregulering

Regulerende diensten zijn processen zoals waterzuivering, bestuiving en klimaatregulatie. Regulerende diensten komen vele mensen ten goede, waardoor de waardering ervan niet makkelijk toe te wijzen is. Drinkwaterbedrijven benutten het reinigende vermogen van zandbodems om water te zuiveren voor drinkwaterproductie. Vervuiling zoals door bestrijdingsmiddelen vormt dan een risico.

3. Culturele diensten zoals esthetica, recreatie en inspiratie

Culturele diensten zijn de immateriële diensten uit ecosystemen, zoals natuurbeleving, ontspanning, educatie en inspiratie. Zingeving-, spirituele en cultuurhistorische waarden van erfgoed vallen hier ook onder. Culturele diensten zijn alleen in een individuele en persoonlijke waarde te vertalen. Bedrijven uit de recreatiesector en landgoederen benutten deze

Vier soorten ecosysteemdiensten (PBL, 2010)

ecosysteemdiensten voor toerisme. Een te beschermende houding met betrekking tot natuur is een risico voor het te gelden maken van culturele diensten.

4. Ondersteunende diensten zoals bodemvorming en fotosynthese

Ondersteunende diensten zijn de basis voor levende organismen. Denk aan de waterkringloop en fotosynthese. Maar ook de kraamkamerfunctie van een koraalrif of de fosfaatkringloop. Ze maken de productie van voedsel en biomassa mogelijk. Ondersteunende ecosysteemdiensten zijn niet makkelijk te verhandelen omdat de baten vele gebruikers ten goede komen. Monoculturen en globalisering van handel vormen een risico. De bodem raakt uitgeput en fosfaten spoelen uiteindelijk weg in zee.

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Wie profiteren er van de waarde?

De vier ecosysteemdiensten hangen onderling met elkaar samen en overlappen. Een ecosysteem levert vaak meerdere diensten. Een bos levert hout, zuivert water, bindt CO₂ en reguleert het klimaat. Het zelfde bos biedt ontspanning voor wandelaars en levert een beschermde leefomgeving voor zeldzame soorten. De waarde van ecosysteemdiensten wordt meestal door meerdere gebruikers benut. Waarde krijgt pas betekenis als duidelijk is welke stakeholders van het ecosysteem gebruik maken. De waarde verschilt voor iedere gebruiker en moet in overleg met betrokken stakeholders worden bepaald. De vraag 'voor wie heeft het ecosysteem waarde?' biedt zicht op samenwerkingspartners of klanten met wie je aan versterking van het ecosysteem kunt werken.

Monetariseren van ecosysteemdiensten

Het voordeel van het monetariseren van ecosysteemdiensten is dat de waarde ervan expliciet wordt. Monetair waardering kan bijdragen aan bewustwording bij bedrijven en biedt de mogelijkheid innovaties af te wegen. En de waarde van diensten wordt bespreekbaar met andere gebruikers van het ecosysteem. Er zijn op dit moment verschillende benaderingen voor het monetariseren van ecosysteemdiensten in ontwikkeling. De VN heeft het project The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) opgezet. Hiermee heeft de VN de waarde van alle ecosysteemdiensten van een hectare tropisch regenwoud in geld kunnen vertalen en biedt het instrument TEEB-stad inzicht in de waarde van groen en water in de stad.

Wat is een Environmental Profit & Loss berekening?

Het bedrijf Trucost heeft voor Puma een EP&L-account gemaakt waarmee ze als eerste bedrijf het natuurlijk kapitaal dat ze gebruiken op haar balans heeft gezet. PUMA gebruikt ecosysteemdiensten ter waarde van € 145 miljoen.

Daarvan werd € 24 miljoen veroorzaakt door CO₂-uitstoot en watergebruik. De rest komt door landgebruik en afval. De duurste bijdrage kwam door het gebruik van leer voor de schoenen. PUMA is nu op zoek naar een geschikt biobased alternatief.

Een vooruitstrevend initiatief in Nederland is True Price. Deze organisatie ontwikkelt samen met Nederlandse bedrijven een methode om de echte prijs van producten te kunnen berekenen. Daarbij zal in de toekomst ook de waarde van de ecosysteemdiensten worden meegenomen.

Risico's van monetariseren?

Het monetariseren van ecosysteemdiensten heeft ook risico's. In de nieuwe Natuurwet is voor het eerst vastgelegd dat de natuur ook een 'intrinsieke' waarde heeft. Die waarde valt dus niet in geld uit te drukken. Natuurwaarden zijn ook niet altijd inwisselbaar. Hoeveel vinden we de laatste tonijn waard? Voor arme mensen die afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten brengt beprijzen mogelijk grote nadelige gevolgen met zich mee. Of mogen zij de waarde dan verkopen?

PRAKTIJKVERHALEN

Brabant Water, Hortimare, Leven op Daken, Verwolde, Heijmans

VERDER LEZEN

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

BIODIVERSITEIT BIJ WIND-OP-ZEE EN BIOMASSA

**SENIOR SUSTAINABILITY OFFICER
SILVAN DE BOER, ENECO**

Energieleverancier met duurzaamheid hoog in het vaandel.

Bij aanvang vroeg Eneco zich af hoe ze biodiversiteit konden onderbrengen in bijvoorbeeld wind-op-zee projecten. Nu is er onderzoek naar biodiversiteit in relatie tot windparken, zijn er bijen op het dak van het hoofdkantoor en gaat Eneco voor verschillende bedrijfsonderdelen de impact bepalen met partner WNF. Silvan werd ondersteund door trainee Ina Schjelderup.

Wat is de impact van een windpark?

“Biodiversiteit stond niet hoog op de agenda en het was onduidelijk wat het precies is. Als je erover begon riepen ze daar is het verhaal van de bloemetjes en de bijtjes weer. Maar het speelt bijvoorbeeld bij de vraag welke invloed wind-op-zee heeft op de biodiversiteit in de omgeving. Uit onderzoek blijkt dat sommige vissen, zoals platvissen, windparken mijden en anderen ze juist opzoeken zoals kabeljauw. Dat geldt ook voor vogels. Aalscholvers komen er graag, terwijl de Jan van Gendt er liever omheen vliegt. Bij de zeehond lijkt het af te hangen van z'n karakter. Dus wat is dan de netto impact? En op wat eigenlijk? Niet op een oorspronkelijk systeem, want de zee is tegenwoordig hartstikke druk met vissers en vrachtboten. We hebben eigenlijk een nieuwe habitat gecreëerd.

Verschillende bedrijfsactiviteiten

Biodiversiteit speelt in verschillende bedrijfsactiviteiten op een andere manier. We hebben ervaring met de duurzaamheidscriteria die voor biomassa zijn ontwikkeld en willen nu meetbare en eenduidige criteria voor onze andere projecten ontwikkelen zodat Eneco zich hiermee kan onderscheiden van concurrenten. En we brengen met behulp

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

van een quick scan de impact van biodiversiteit in onze ketens in kaart, ook van bijvoorbeeld de infra projecten, Daar waar we een negatieve impact hebben, onderzoeken we hoe we dat eventueel kunnen compenseren met de REDD+-projecten waar we in participeren.

“Deelname aan de CoP hielp me om m’n eigen overtuiging helder te krijgen”

In de strategie brengen

De eerste bouwstenen liggen er. Ik heb een intern paper geschreven en een biodiversiteitsplan opgesteld dat goed is ontvangen door het management. Hiermee kan biodiversiteit naast CO₂ een belangrijke pijler van onze duurzaamheidsprofilering worden. Ik word links en rechts gevraagd om onze visie op biodiversiteit toe te lichten. Het moet duidelijk in de strategie van Eneco worden vastgelegd en naar buiten een onderscheidend element worden. We moeten intern afspraken maken om biodiversiteitneutraal te worden. Door samen te werken en nieuwe coalities te sluiten, weet ik dat dit haalbare doelen zijn.

Brede bewustwording

Een groeiend aantal mensen binnen ons bedrijf weet dat het onderwerp voor ons van belang is, maar we hebben nog een flinke weg te gaan. Ik heb het thema in het begin nog teveel voor mezelf gehouden en moet nu inzetten op brede interne bewustwording. We hebben interne ambassadeurs nodig. En onze verbintenis met Leaders-for-Nature helpt natuurlijk ook.

En op termijn toch ook incentives die anderen aanzetten om concreet met biodiversiteit aan de slag te gaan. Met onze partner WNF hebben wij concrete afspraken gemaakt. We verkennen de implicaties, kansen en bedreigingen voor biodiversiteit rond windparken in het Nederlandse deel van de Noordzee.

Taal en toon

Taal en de toon zijn erg belangrijk voor verder succes. We willen nu heel sterk gaan inzetten op interne marketing. Op beleving en gevoel. Ik vond het heel waardevol dat we met twee generaties met het thema bezig gingen. De nieuwe generatie heeft vaak van nature meer met dit soort thematiek. En je moet het thema niet opdringen. Het moet natuurlijk landen bij collega’s die relatief dicht bij het onderwerp zitten. Bijvoorbeeld bij de directeur Strategie. We moeten blijven enthousiasmeren, inspireren en vertellen waarom het belangrijk is.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

5 DE RELATIE TUSSEN BEDRIJFSACTIVITEITEN EN ECOSYSTEMEN

“Leven in verbondenheid met jezelf,
met anderen, met de natuur en
met de aarde is de grote uitdaging
waar ieder van ons voor staat.”

Prinses Irene van Lippe-Biesterfeld

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

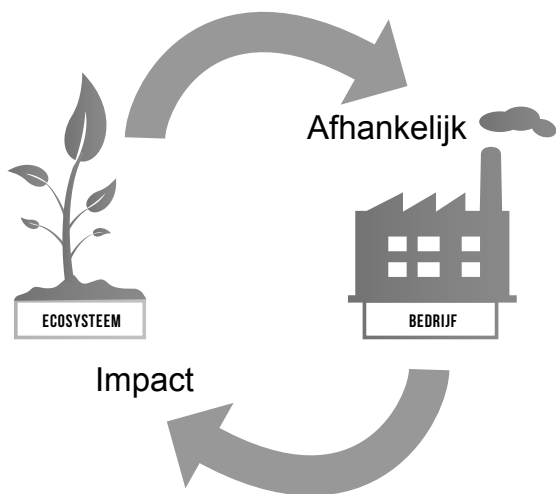
» Antropia

5 RELATIE

Welke verschillende relaties zijn er?

De diversiteit aan bedrijven in de Community of Practice Bedrijven en Biodiversiteit was bewust hoog om veel van elkaar te kunnen leren. Na een aantal bijeenkomsten bleek dat groepen bedrijven verschillende handelingsperspectieven zagen. Sommige bedrijven dachten meer vanuit waarde-creatie met ecosysteemdiensten terwijl anderen gericht waren op het verminderen van de negatieve invloed, ofwel impact

Relatie tussen ecosysteem en bedrijf. Bedrijf is voor activiteit afhankelijk van en/of heeft impact op ecosysteem.

op het ecosysteem. Deze diversiteit bleek voort te komen uit het verschil in de relatie tussen de bedrijfsactiviteiten en het ecosysteem. Is het bedrijf afhankelijk van ecosystemen voor zijn waarde-creatie? Heeft het bedrijf negatieve impact via zijn bedrijfsactiviteiten, of werkt het juist versterkend? En met welke ecosystemen heb je te maken als bedrijf?

We kwamen tot een indeling in drie soorten relaties tussen bedrijven en ecosystemen, namelijk:

- Impact op locatie
- Afhankelijk via keten
- Pro-biodiversiteit

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Categorie A. Impact op locatie

De categorie 'locatie' betreft bedrijfsactiviteiten zoals het bouwen van een kantoor, fabriek of een weg. Of het winnen van grondstoffen zoals ijzer of kolen. Met bedrijfsactiviteiten op een stuk land kunnen ecosystemen worden verstoord of verzwakt. Bepaalde soorten dieren kunnen de weg niet oversteken om een partner vinden, bossen worden gekapt voor mijnbouw en oliewinning verontreinigt de delta. Bedrijfsactiviteiten in deze categorie vind je in de maakindustrie, de fossiele industrie, de metallurgische en chemische sector en de bouwsector. Ze zijn in hun business model niet afhankelijk van het levende ecosysteem, maar hebben via grondstofwinning en bedrijfslocaties wel (negatieve) impact op biodiversiteit en ecosystemen.

Categorie B. Afhankelijk via keten

In de categorie 'keten' zitten bedrijven die via de keten ecosystemendiensten gebruiken. Denk aan bedrijven in de voedingssector, drinkwaterproductie en de biobased economy sector. Zo heeft de landbouw ecosystemendiensten nodig als schoon water, bijen en voedingsstoffen. Maar landbouw kan ook negatieve impact hebben op de bodemvruchtbaarheid. En als een waterbedrijf teveel schoon water aan de duinen onttrekt, raken de ecosystemen verdroogd en verzwakt. De bedrijven in deze categorie zijn voor het leveren van hun product afhankelijk van gezonde ecosystemen en hebben via hun bedrijfsactiviteit doorgaans een negatieve invloed.

Categorie C. Pro-biodiversiteit

De derde categorie bestaat uit bedrijven van wie de core-business gericht is op het versterken van ecosystemen. Voorbeelden zijn de teelt van zeewier of de aanleg van groene daken. Ook het werken aan een toename van soorten op een landgoed of in een recreatiegebied valt onder deze categorie.

Bedrijven met pro-biodiversiteit activiteiten hebben gemeen dat ze vanuit het ecosysteem kunnen denken en handelen.

Hoe meet je de relatie met biodiversiteit?

Om de relatie tussen een bedrijfsactiviteit en ecosystemen te bepalen zijn er wereldwijd meer dan veertig verschillende instrumenten ontwikkeld. Er zijn instrumenten die de impact van een locatie berekenen, van een product of van een heel portfolio. Sommige methoden zijn gericht op het kwalitatief inventariseren, anderen op het verder uitrekenen van de impact en weer andere instrumenten zetten de impact om in economische waardering. De instrumenten verschillen in de kennis van ecosystemen die je moet hebben, de data die je moet verzamelen en de tijd die nodig is om berekeningen te maken.

Om te bepalen met welk instrument je aan de slag wilt, moet je het doel duidelijk hebben en kun je de volgende vragen stellen;

- Wil je meten om de relevantie van het thema voor je bedrijf te bepalen?
- Wil je meten om de voortgang van je biodiversiteitsbeleid te kunnen monitoren?
- Wil je meten om te kunnen communiceren naar klanten en andere stakeholders?

Bepaal eerst voor welk doel je wilt meten en kijk dan welk instrument daar het beste bij past.

Het rapport Making the Invisible Visible geeft je een goed overzicht van tools. Ook op de website The Natural Capital Hub staan instrumenten die je kunnen helpen. Natural Capital at Risk laat zien welke sectoren en regio's de grootste impact hebben. In Nederland zocht de Benchmark Biodiversiteit naar een indicator voor sectoren en bedrijfsactiviteiten om biodiversiteitsverlies in kaart te brengen.

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Voor het implementeren van het thema biodiversiteit in strategie en management kan gebruik gemaakt worden van de European Biodiversity Standard. Een bedrijf kan met een 10 punten systeem zijn prestaties aangeven. Voor het certificeren worden de prestaties van een bedrijf gemeten en tegen een standaard gehouden. In de UK hebben 100 bedrijven de EBS gebruikt.

Hoe kun je innoveren?

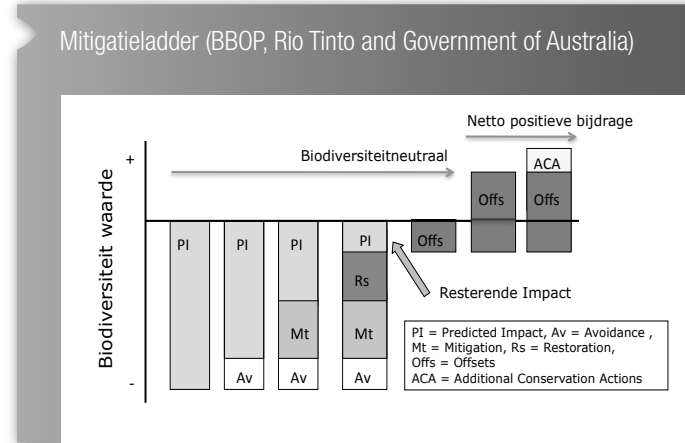
Om richting te geven aan innovatie met betrekking tot biodiversiteit is de mitigatieladder ontwikkeld. Er worden een aantal treden onderscheiden:

1. Vermijd eerst de negatieve impact
Voorbeeld: Vermijd afgraven van ongestoord veen als teeltsubstraat
2. Verminder daarna de negatieve impact
Voorbeeld: Verminder grondstofwinning door recycling en cascadering
3. Herstel opgetreden schade
Voorbeeld: Herstel mijnafgraving gebieden door herinrichting
4. Compenseer resterende negatieve impact
Voorbeeld: Compenseer restschade van uitbaggeren met 'nieuwe natuur'

Doorloop de stappen in deze volgorde.

Ecosysteembril

Door te kijken vanuit de ecosystemen waar je als bedrijf afhankelijk van bent en/of impact op hebt, krijg je een ander innovatieperspectief. Wat heeft het ecosysteem nodig om haar veerkracht te houden, en wie hebben er nog meer te maken met het ecosysteem? Je wordt bewust van de interacties in een, de waarde en risico's voor je bedrijf en van de acties die nodig zijn om het ecosysteem te laten herstellen.

Het ecosysteem vertelt je met wie je de waarde deelt

Door een ecosysteembril op te zetten, leer je met wie je het ecosysteem deelt en zie je je nieuwe partners voor samenwerking en innovatie. Je ontdekt welke kosten er door andere gebruikers worden gemaakt en welke waarde aan stakeholders wordt ontnomen door de negatieve impact. Je kunt met deze nieuw ontdekte stakeholders in dialoog gaan over de herverdeling van kosten en baten. En door de meerwaarde van ecosystemendiensten voor verschillende klantgroepen concreet te formuleren, kan een business model ontstaan met nieuwe producten en diensten. Uit de praktijk in de CoP blijkt dat ecosystemedenken leidt tot innovatie en samenwerking.

PRAKTIJKVERHALEN

Eneco, Tata Steel, Kruidenier, Hortimare

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

SCAN PLAATST THEMA BIODIVERSITEIT IN BREDER MVO PERSPECTIEF

BELEIDSADVISEUR MILIEU EEFKE VAN DEN TILLAAR, TATA STEEL

Geïntegreerd staalbedrijf in de IJmond aan zee ingeklemd tussen twee Natura 2000 gebieden.

“Wanneer neem je als staalproducent de verantwoordelijkheid om biodiversiteit te behouden en te verbeteren?” Vroeg Eefke zich af. Ze ziet nu raakvlakken tussen biodiversiteit en andere aspecten binnen MVO. Ze heeft inzicht gekregen in de impact en afhankelijkheid van het bedrijfsproces en biodiversiteit aan de hand van ecosysteemdiensten.

Startpunt: Natura 2000

“Biodiversiteit was een redelijk onbekend thema binnen de milieuafdeling van Tata Steel. Mijn aandacht werd getrokken toen de implementatie van de Natura 2000 richtlijn als één van de belangrijkste instrumenten werd gepresenteerd bij de uitvoering van Europese biodiversiteitsstrategie. Dat dossier staat bij ons bedrijf reeds enige tijd op de radar in verband met onze license to operate.

Koppeling van het bedrijf aan ecosysteemdiensten

Er zijn verschillende ecosysteemdiensten waar mensen en bedrijven gebruik van maken. Diensten die wij als mens nodig hebben om een gezond leven te kunnen leiden. Voor de hand liggend was voor mij de behoefte van mensen om schone lucht in te kunnen ademen, de regulerende ecosysteemdienst. Minder voor de hand liggend was echter de culturele waarde van een ecosysteem die naar voren komt in de behoefte van mensen om te kunnen genieten van een ontspannen wandeling in de duinen. Vanuit het perspectief van de ecosysteemdiensten werd de relatie tussen bedrijf en biodiversiteit voor mij pas concreet.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Inzicht in de raakvlakken met een No Net Loss Scan

Parallel aan de CoP is er een zogenaamde No Nett Loss scan uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de raakvlakken tussen onze bedrijfsvoering en biodiversiteit. Met een zogenaamde input-output analyse worden op een methodologische manier raakvlakken in kaart gebracht. De impact van de staalindustrie op de kwaliteit en de omvang van biodiversiteit vindt plaats bij de winning van grondstoffen, het transport van grondstoffen en het productieproces van staal. Vanuit het bedrijfsrisico berekend is de staalindustrie een bedrijfstak met een lage directe afhankelijkheid van ecosysteemdiensten. Het productieproces heeft echter wel een negatieve impact op ecosysteemdiensten.

CO₂ emissie, water en land bepalen belangrijk deel van impact op biodiversiteit

Uit de scan kwam naar voren dat de voornaamste effecten van de staalproductie in IJmuiden CO₂ uitstoot, water- en landgebruik zouden zijn. Wanneer je de impact bekijkt op verschillende schaalniveaus dan ontstaat er een ander beeld. Regionaal speelt bijvoorbeeld NOx emissie een rol in verband met nabijgelegen natuurgebieden die reeds worden blootgesteld aan een te hoge stikstofdepositie. Lokaal kunnen licht en geluid van belang zijn. CO₂ emissie heeft vooral een moniaal effect.

Biodiversiteit staat niet los van andere milieuthema's en MVO beleid

De totaalimpact van een productieproces op biodiversiteit wordt bepaald door verschillende indicatoren waaronder een aantal milieu indicatoren. Vermindering van impact wordt veelal gedreven door een businesscase of door wet- en regelgeving. Daardoor doen we al heel veel! Een verdergaande verbetering van de milieupreformance met als doel vermindering van druk

op biodiversiteit ligt niet direct voor de hand gezien de lage afhankelijkheid/ risico. Dit zal aangedreven moeten worden door gericht CSR beleid op dit thema. In de praktijk zijn daarbij lastige keuzes onvermijdelijk. Investeren in vermindering van stofemissies verlaagt de druk op de gezondheid van mensen. Investeren in vermindering van NOx emissie is van belang om

“Een eye opener tijdens de CoP was de link met de verschillende ecosysteemdiensten”

eutrofiering tegen te gaan in nabijgelegen natuur. Echter de verwijdering van stof- en NOx- emissies kost energie. Meer energiegebruik heeft een negatief effect op klimaatverandering. Naast vermindering van je impact is het wellicht eenvoudiger om een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van biodiversiteit (elders of door kleine lokale initiatieven) of aan productontwikkeling die ervoor zorgt dat de impact in de levenscyclus van producten afneemt. Lichter staal in auto's zorgt voor minder emissies tijdens de gebruiksfase, staal als specifieke toepassing voor zonnecellen vermindert inzet van primaire grondstoffen voor energieopwekking.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

IMPACT OP 6 LOCATIE

“Het functioneren van organismen en hun samenhang met elkaar en de omgeving is een bron van inspiratie die mij niet meer los zal laten”

Louise Vet

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

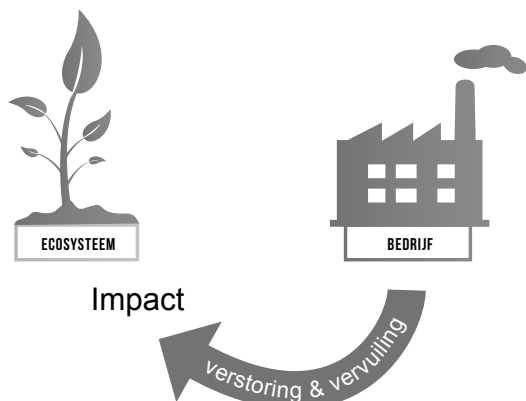
» Antropia

6 LOCATIE

Hoe is de situatie?

Bedrijfsactiviteiten kunnen een negatieve impact op ecosystemen hebben doordat een bepaalde locatie wordt ingenomen, terwijl het bedrijf er niet afhankelijk van is. Deze bedrijfsactiviteiten hebben geen directe relatie met de diensten die ecosystemen leveren. Hoewel het bedrijf niet afhankelijk is van het ecosysteem, wordt het door anderen wel aangesproken op de negatieve impact. Omwonenden zien de naam van het bedrijf staan op borden bij het bouwterrein en NGOs spreken mijnbouwbedrijven aan op de schade die ze lokaal aan de natuur veroorzaken. Als biodiversiteit in het geding is,

Bedrijfsactiviteit heeft negatieve impact op ecosysteem, zoals versterking of vervuiling.

kan dit leiden tot reputatieschade of komt de licence-to-operate in gevaar.

Wat is de uitdaging?

Voor bedrijven die niet afhankelijk zijn van biodiversiteit, maar er wel een impact op hebben, speelt de vraag over hoe ver de verantwoordelijkheid gaat en hoeveel meerkosten het bedrijf wil maken om de negatieve impact te compenseren. Voor het directe bedrijfsproces levert deze investering immers niets op. En wat geef je terug voor de biodiversiteit die verdwijnt door de aanleg van een wijk? Hoe maak je inzichtelijk maken wat de impact op de natuur is, welke waarde die impact heeft en hoe je dat kunt compenseren? En omdat bij omwonenden vaak veel emotie is, blijkt een rationeel en uitgerekend verhaal niet altijd afdoende.

Hoe meet je de impact?

Een kwalitatieve inschatting van de impact op een ecosysteem kan worden gemaakt door middel van de effectenindicator. Ook de Milieu Effect Rapportage bevat vaak relevante informatie. De MER kent sinds 2013 een specifieke richtlijn voor het integreren van biodiversiteit. Met de Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse kan worden bepaald welke waarde de natuur voor stakeholders heeft. De verkregen inzichten maken de discussie over het verminderen en/of compenseren van de schade concreter. Omdat biodiversiteit het vaak aflegt tegen economie in een MKBA, ontwikkelt het Planbureau voor de Leefomgeving een methode om biodiversiteit in de MKBA mee te nemen. Binnen de MKBA rekenmodellen voor gebiedsontwikkeling bevelen we aan om de verankering van biodiversiteit expliciet op te nemen. Uit de ervaring van bedrijven in de CoP blijkt dat het slim is om een uitgebreide stakeholderdialoog aan de MKBA te koppelen.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Welke strategieën zijn er voor innovatie?

Een eerste strategie is er voor te zorgen dat er minder grondstoffen nodig door ze te recyclen. Dit zorgt voor minder beslag op biodiversiteit bij de winning ervan. Recycling wordt zelfs ecorestauratief als bijvoorbeeld plastic afval uit zee wordt gebruikt. Een andere strategie voor het verminderen van de negatieve impact is deze compenseren op een andere plek. Inspiratie hiervoor vind je bij het [Business and Biodiversity Offsets Programme](#). BBOP helpt je bij het formuleren van afspraken voor compensatie. Een andere innovatie strategie is om zoveel mogelijk biodiversiteit toe te voegen bij het [bouwen van een weg, bedrijventerrein of gebouw](#). Bijvoorbeeld door [natuurinclusief te bouwen](#) of door [biodiverse daken](#) toe te passen. Inspirerende voorbeelden zijn het gebouw van het [NIOO in Wageningen](#) en het beleid rond [Ruimte voor de Rivier](#). In de [Natuurvisie 2014](#) worden bedrijven en particulieren opgeroepen om de natuur te integreren in ontwerp en uitvoering van projecten. Ook kun je bij sluiting van een locatie rekening houden met biodiversiteit. Cementbedrijf Holcim levert na gebruik gebieden op met meer biodiversiteit.

Wat is het verdienmodel?

Voor bedrijven in de categorie locatie is biodiversiteit wisselgeld bij lokale interactie. Het is van belang voor de lange termijn reputatie van het bedrijf en het voorsorteren op de toekomst. Het is een continu afwegingsproces van investeren versus de doorberekening van het effect. Door innovatie en samenwerking kunnen bedrijven in deze categorie ecorestauratief worden en de gebouwde omgeving een biodiversiteitshub. Centraal hierbij staat experimenteren in open ontwikkelprocessen met clusters van bedrijven die [biodiversiteit toevoegen](#). IUCN werkt hier aan in het Leaders-for-Nature programma onder de noemer '[Areas for the future](#)'.

Wie zijn de nieuwe partners?

Naast coalities met bedrijven die biodiversiteit toevoegen is de overheid vaak een belangrijke partner. Probeer bij opdrachtverlening voor bouwlocaties natuurdoelen te integreren in de infrastructuuropdrachten en -beheer vóór de aanbestedingsfase. Bijdragen aan de realisatie van het [Natuurnetwerk Nederland](#) (voorheen EHS) kan helpen. Zorg voor een integraal proces aan de voorkant van projecten. Onderzoek samen het gedeelde belang van natuur en de bouwopgave. Interessant zijn lange termijn publiek-private samenwerkingsprojecten waar ontwerp, bouw en beheer binnen één contract zijn opgenomen.

PRAKTIJKVERHALEN

[Tata Steel](#), [Eneco wind op zee](#), [Heijmans](#), [Heineken](#), [Interface](#), [Leven op Daken](#)

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

MINDER IMPACT DOOR KORTERE KETENS

MANAGER DUURZAAMHEID CHRISTY KOOL, KRUIDENIER FOODSERVICES

Food-groothandel introduceert Oud-Hollands ras voor versterken Nederlandse biodiversiteit.

Kruidenier wilde als food-groothandel de biodiversiteitsmeerwaarde van haar product aan de klant laten zien. Christy Kool werkt al vanaf 2008 vanuit het ecosysteem perspectief aan de ontwikkeling van nieuwe ketens. Meer recent werkte ze aan de aanvulling van biodiversiteitscriteria aan duurzaamheidskeurmerken. Ze houdt zich sinds 2006 bezig met de criteria voor duurzaam inkopen categorie catering. Helaas ging Kruidenier BV in het voorjaar van 2014 failliet. Christy Kool was verantwoordelijk voor P&O, kwaliteit en MVO. Ze is sinds 2014 ambassadeur voor Metta, een nieuwe standaard voor biodiversiteit.

De Blaarkop

“Al in 2008 deden we mee in het BioCom-project van de Rijksoverheid. Uit de analyse bleek dat ons rundvlees uit Oostenrijk een hoge impact had op biodiversiteit door de CO₂ emissies van transport. We zijn daarom met ketenpartners het Blaarkop project gestart. Dit Oud-Hollandse ras is zeer geschikt om te grazen in veenweidegebieden in Nederland. Het veenweide gebied staat bekend om haar hoge grondwaterstand. Verlaging van het waterpeil heeft uitdroging en verzilting tot gevolg, bodemdaling en oxidatie van het veen. Dit zorgt voor aantasting van het ecosysteem en het landschap. Door dit gebied als uitgangpunt te nemen en dieren te houden die goed bestand zijn tegen drassige ondergrond, kan het grondwaterpeil worden gehandhaafd. De Blaarkop kan op de natte ondergrond van veenweiden leven zonder ziek te worden of de bodem dicht te trappen. Hierdoor wordt biodiversiteit behouden en veerkracht van het ecosysteem gecreëerd.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Omslag economisch model

De Blaarkop is een zogenaamd dubbeldoelras dat voor zowel melkproductie als voor vlees kan worden ingezet. We kijken niet alleen meer hoe we zoveel mogelijk melk uit een koe kunnen halen, maar zijn ook bezig om te kijken hoe een dier helemaal verwaard kan worden. Dat betekent dat we verschillende onderdelen van het dier moeten leren waarderen. Deze manier van werken vraagt andere kennis bij boeren en een omslag in denken. Het is meer dan aandacht voor biodiversiteit alleen; het is een omslag in het economisch model. Om de omslag te bewerkstelligen is Christy betrokken bij de ontwikkeling van het Equal Opportunity Model. Het EOM model belooft 'Fair Business' de standaard te maken op een manier waarin producenten, afnemers en financiers partners zijn.

“De CoP leverde zicht op een nieuw economisch model met andere samenwerkingsverbanden en kortere ketens”

Kortere ketens

We gaan samenwerkingsverbanden aan die leiden tot kortere ketens. Tijdens de CoP is het idee ontstaan om samen met waterleiding bedrijf Brabant Water om boeren in de regio te bewegen tot andere teeltpraktijken. Brabant Water heeft het Milieukeur Barometer Duurzaam Terreinbeheer, niveau Goud. Als we als Kruidenier van die boeren hun Milieukeur of biologisch gecertificeerde biodiversiteitspositieve producten

afnemen, kunnen we deze producten bij Brabant Water in de bedrijfscatering afzetten. Toevallig werken we ook met de gemeente Breda, die wil dat we in hun bedrijfsrestaurant streekproducten uit de regio gaan neerzetten. En als wij dan de afzet regelen bij de gemeente Breda en bij Brabant Water, verbeteren we samen de biodiversiteit in de bodem, de kwaliteit van het drinkwater in de regio en genieten we van lekkere streekproducten. Ik blijf zoeken naar manieren om lokaal cirkels te sluiten. Het is heel inspirerend om zo te werken.

Duurzaam Inkoopbeleid

In de criteria set duurzaam inkopen catering is een aanzet gedaan om biodiversiteit “op de kaart” te zetten. Alle dierlijke producten die afkomstig zijn van zeldzame rassen, met een verwijzing naar de Stichting Zeldzame Huisdieren zijn al als duurzaam aangemerkt.

Een biodiversiteits+ keurmerk

Als je het vanuit het economisch model bekijkt, moet het aantoonbaar voor de consument zijn dat het product duurzamer is. We sluiten aan op verschillende onafhankelijk geaccrediteerde keurmerken die hiervoor zijn ontwikkeld. Bionext de brancheorganisatie voor de biologische sector heeft contact met ons gezocht omdat ze geen meetbare biodiversiteitscriteria hadden binnen het biologische keurmerk. Nu werken we met hen en met Stichting Milieukeur samen via een Green Deal om de meerwaarde voor biodiversiteit onder te brengen in een eenduidig certificeringssysteem, een biodiversiteits+ label.”

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

DRUKFACTOREN VIA DE 7 KETEN

“Laten we niet meer van de aarde vragen. Laten we meer doen met wat de aarde biedt”

Gunter Pauli in [Blue Economy](#)

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

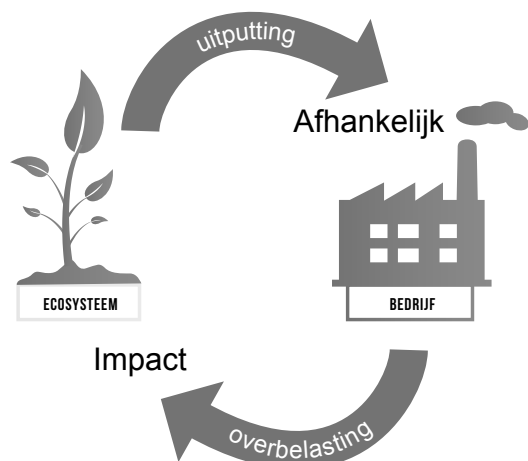
» Antropia

7 KETEN

Hoe is de situatie?

Bepaalde bedrijven hebben een directe band met ecosystemen doordat zij voor hun grondstoffen afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Denk aan bedrijven in de voedings- en genotsector, drinkwaterproductie en de papierindustrie. Deze bedrijven moeten balans vinden tussen het onttrekken van de hulpbron aan het ecosysteem en de natuurlijke productie en regeneratie van deze systemen. Bedrijven in deze categorie zijn voor hun waarde creatie afhankelijk van gezonde ecosystemen en hebben er tegelijkertijd via hun keten negatieve impact op.

Bedrijf is voor activiteit afhankelijk van en heeft impact op ecosysteem, bijvoorbeeld door uitputting of overbelasting.

Wat is de uitdaging?

Bedrijven die afhankelijk zijn via hun keten hebben er belang bij te weten hoe het met de ecosystemen gaat en hoe ze hun impact op die systemen het beste kunnen meten. Daarna moeten ze bepalen welke risico's ze lopen en hoe ze de productie op peil kunnen houden. En hoe ze investeringen om het ecosysteem in balans te houden, doorberekenen aan de consument. Maar ze zijn niet als enige verantwoordelijk. Ook andere bedrijven hebben invloed op de ecosystemen en dragen een deel van de verantwoordelijkheid. Een gelijk speelveld is dus van belang om ecosystemen blijvend gezond te houden.

Hoe meet je de risico's?

Eén van de eerste set van duurzaamheidscriteria waar biodiversiteit in is opgenomen zijn de Cramer criteria voor de productie van duurzame biomassa. Indicator is bijvoorbeeld: de productie vindt niet plaats in recent ontgonnen gebieden die door de overheid zijn aangemerkt als beschermde gebieden, of in een zone van 5 km rond deze gebieden. De methoden en instrumenten die het beste passen voor het meten van de impact van biodiversiteit in ketens is de op Levens Cyclus Analyse geënte drukfactoren methode. In LCAs wordt landgebruik niet meegenomen en dat is een belangrijke drukfactor op biodiversiteit. Daarom zijn methoden zoals ReCiPe en de Benchmark Biodiversiteit ontwikkeld. De Benchmark Biodiversiteit geeft aan dat 90% van de impact op biodiversiteit wordt veroorzaakt door CO₂-uitstoot en landgebruik. Dus als je weet waar in de keten broeikasgassen worden geëmitteerd en/of waar land wordt gebruikt, weet je waar de grootste negatieve impact op ecosystemen zit van een bedrijf, product of keten. De laatste 10%, heeft te maken met de lokale context; is er sprake van grote waterschaarste, leven er

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Drukfactor (land/CO ₂ /water)	Kwantiteit	Opmerking
Grasland Oostenrijk	1.713 ha	Conversie van landgebruik in het verleden; biodiversiteitswaarde redelijk behouden
Landgebruik Nederland (kantoren / distributiecentra)	12 ha	Geïndustrialiseerd terrein, conversie van landgebruik in het verleden, weinig biodiversiteitswaarde
CO ₂ (equivalent) emissies (methaanuitstoot runderen, energiegebruik en transport)	> 20.762.122 kg CO ₂	Efficiënter transport, andere energiebronnen en gewijzigd dieet voor runderen kunnen emissies omlaag brengen
Watergebruik	> 171.250 liter	Geen waterstress in Oostenrijk/Nederland op landniveau
Drukfactor (overig)	Kwantiteit	Opmerking
Urineren runderen, Oostenrijk	25.000.000 liter	Mogelijk effect op bodem en grondwater
Vast afval (mest/stro) in Oostenrijk en bij transport naar Nederland	Onbekend	Slachten in Oostenrijk ipv Nederland voorkomt stroom vast afval tijdens transport
Afvalwater (restanten biologisch afbreekbaar schoonmaakmiddel)	Onbekend	Liters gebruikt schoonmaakmiddel onbekend, idem effect op biodiversiteit
Transportemissies (behalve CO ₂)	Onbekend	Focus op mitigerende maatregelen

Rode Lijst soorten of worden beschermde gebieden beïnvloed? Deze impact kun je bepalen met lokale stakeholders.

De NoNetLoss aanpak kijkt vooral naar landgebruik, energie en afval en neemt de druk-factoren landgebruik, CO₂ en water mee. Deze drukfactoren methode is toegepast voor rundvlees van Kruidenier in het [BioCom project](#).

In het rapport [TEEB-for-business](#) staan veel bedrijven die impact hebben op ecosystemen door kun ketens. Er wordt wereldwijd hard gewerkt aan protocollen en standaarden door

o.a. de [Natural Capital Coalition](#). Internationaal opererende bedrijven kunnen zich bij deze coalitie aansluiten. In Nederland is de [Metta Standaard](#) en de [Metta Index](#) ontwikkeld. Deze standaard maakt het mogelijk de impacts van een bedrijf te kwantificeren, te verminderen en compenseren om zo impact-neutraal te worden. De Metta Index is een score die aangeeft hoeveel impact op het milieu, het landschap, en de leefomgeving een organisatie of bedrijf heeft in een bepaald jaar vóór het impact-neutraliteit bereikt.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Welke strategieën zijn er voor innovatie?

Het begint met binnen het eigen bedrijf te besparen op het gebruik van grondstoffen. Daarnaast kun je kijken of je kunt overstappen op grondstoffen met een mindere impact of op grondstoffen uit andere, minder belaste gebieden. Bijvoorbeeld door meer lokaal te produceren en de keten korter en circulair maken. Of de toeleverancier bewegen duurzamer te gaan produceren. Om met toeleveranciers en afnemers in je keten te communiceren over biodiversiteit kun je product specifieke certificering en Environmental Product Declarations gebruiken.

Wat is het verdienmodel?

Investeringen om de impact op biodiversiteit te verminderen, kunnen worden terugverdiend door het voeren van een certificaat en/of keurmerk. Consumenten blijken bereid ongeveer 10% te willen betalen voor duurzaamheid. Naast het ontwikkelen van nieuwe certificeringsschema's kan ook worden gekozen voor het integreren van biodiversiteit in bestaande. Dat kan bijvoorbeeld in de barometer voor terreinbeheer, in de Blauwe Vlag voor jachthavens, in de Green Key voor hotels, in Bionext voor voeding en de Milieukeur voor diverse producten. Marketing is een belangrijk instrument bij het verwaarden van biodiversiteit. Maar steeds meer komt het inzicht dat dit niet genoeg is om samen te werken in de keten, maar dat de hele sector moet meedoen.

Wie zijn de nieuwe partners?

Vaak moet er met ketenpartners en certificeerders worden samengewerkt, waar je vaak als bedrijf vanuit het eerder ingezette MVO-beleid al contact mee hebt. Dit geldt ook voor een andere oude bekende namelijk de overheid. Die heeft criteria en standaarden op het gebied van duurzaam inkopen waar biodiversiteit vaak onvoldoende in is opgenomen. Verschillende bedrijven in deze categorie van ecosysteem

afhankelijke bedrijven zijn lid van het door de Nederlandse overheid ondersteunde Initiatief Duurzame Handel. Het IDH beoogt de verduurzaming van handelsketens middels certificerings- en sectorale afspraken en is actief in ketens als cacao, thee, koffie, soja en vis.

PRAKTIJKVERHALEN

Brabant Water, Eneco biomassa, Kruidentier, Heineken

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidentier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

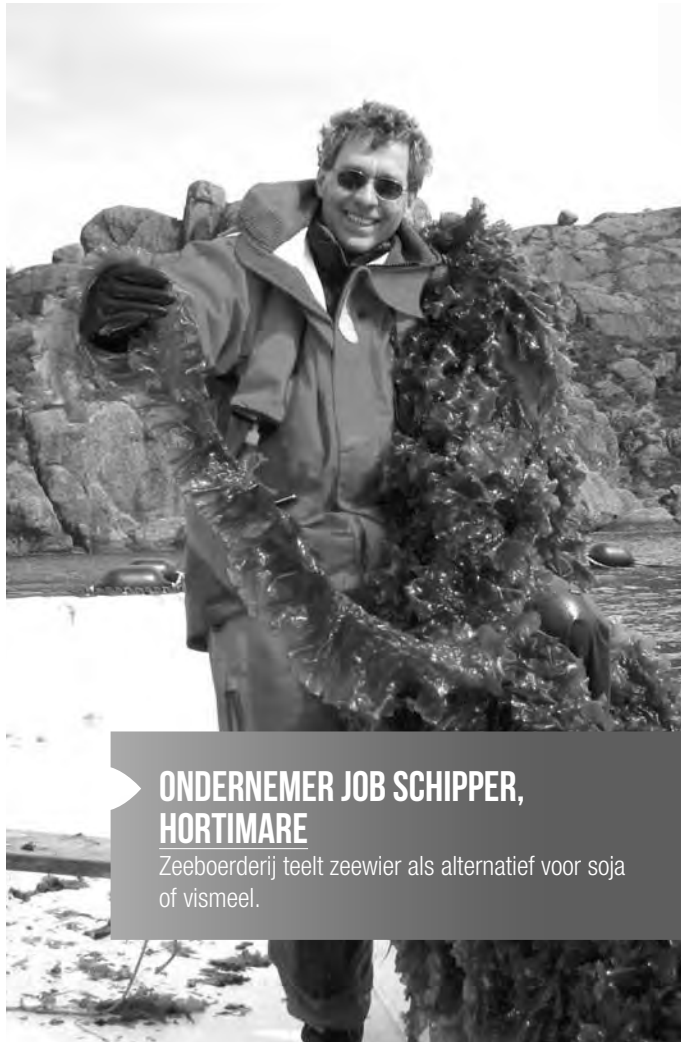
» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

WE HEBBEN EEN ECOSYSTEEMSTABILISATOR ONTDEKT!

ONDERNEMER JOB SCHIPPER, HORTIMARE

Zeeboerderij teelt zeewier als alternatief voor soja of vismeel.

“Hoe kun je bij de teelt van zeewier effectief samenwerken met andere stakeholders?” vroeg Job Schipper zich af. Hij heeft zijn business model met biodiversiteitsoplossingen uitgebreid en positioneert de zeewierboerderij nu als een ecosysteemstabilisator.

Vervangen van soja of vismeel

“We zijn begonnen met zeewier telen om er eiwitten uit te halen als duurzaam alternatief voor soja of vismeel. Dit heeft meteen een positieve biodiversiteitsimpact, want er hoeft niet meer gevestigd te worden of bos gekapt om soja te verbouwen. Wij willen op termijn minstens 20% tot 30% van de benodigde eiwitten voor viskwekerijen leveren uit zeewier.

Eutrofiering tegengaan

Het telen van zeewier gaat eutrofiering tegen. Zalmkwekerijen liggen in de fjorden langs de Noorse kust. De door een zalmkwekerij afgescheiden nutriënten wordt makkelijk opgenomen door het zeewier. Deze mest is voor ons een waardevolle grondstof. Onze hoogwaardige eiwitten kun je weer gebruiken voor visvoer. Onze business case was in eerste instantie gebouwd rondom de productie van deze eiwitten.

Een nieuwe biotoop

Maar we ontdekten meer. Die grote zeewiervelden bleken een biotoop te vormen voor allerlei organismen. Op zee begint zeewier altijd op de bodem. Door onze drijvende zeewiervelden heb je opeens in de bovenste waterlaag een biotoop voor garnaaletjes, mosselen en visjes die daar beschutting zoeken. In Noorwegen gebruiken de zalmkwekers pesticiden om

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

zalmluis tegen te gaan en al dat gif verdwijnt in zee. Zalmluis verplaatst zich in de bovenste waterlaag van de ene zalmkwekerij naar de andere en heeft normaal gesproken weinig natuurlijke vijanden. Voor dit probleem biedt ons zeewierveld een oplossing, want er leven vele natuurlijke predatoren van de zalmluis in waaronder de snotolf. De jonge visjes eten plankton waaronder de larven van de zalmluis. In de zalmkooi eet dit poetsvisje de zalmluis van de rug van de zalm. Door plaatsing tussen de zalmkwekerijen, is onze verwachting dat onze zeewiervelden preventief werken tegen zalmluis.

Geen pesticiden meer

We zijn deze vondst nu aan het vertalen in een verkoopbaar product. We verkopen de aanleg van een zeewierveld als oplossing voor de zalmluis. Als ze iets tegen zalmluis doen, mogen ze meer kweken van de Noorse overheid. Dus betalen ze er dan een fee voor. Met deze oplossingen hoeven kwekers geen pesticiden meer te gebruiken. Ook deze ontwikkeling vindt de Noorse overheid erg interessant.

“Ik heb geleerd naar het hele ecosysteem te kijken en daarmee onze business-case weten uit te breiden”

Nieuwe business case ontwikkelen

De business case is nog niet uitgekristalliseerd. Wij staan nog helemaal aan het begin. In Noorwegen zijn we nu aan het opschalen en we zoeken in Nederland nog investeerders die dit met ons willen gaan oppakken op de Noordzee. Vervolgens

moeten we de visvoerfabrikanten interesseren en dan komen we pas bij de viskwekers. Er moet als het ware nog een hele bedrijfstak ontstaan. De prijs van ons product is nu hoger dan bijvoorbeeld soja-eiwit. Maar de kwaliteit is ook beter. We hebben mariene eiwit met echte viskwaliteit. Hoe groot de effecten zijn hebben we nog niet uitgezocht, maar ik denk dat het positieve effect op biodiversiteit enorm is. Wij denken dat de visstand, ook als je een zeewierveld bij Nederland legt, enorm gaat verbeteren.

Ecosystemen stabiliseren

Biodiversiteit is in de loop van de tijd een centraal onderdeel van ons business-model geworden. Door de eiwitten die het oplevert, de natuurlijke plaagbestrijder van zalmluis en het verbeteren van de visstand. We gaan er straks de helft van het geld mee verdienen. Dat had ik nooit gedacht. Door het telen van grote in zee drijvende zeewiervelden stabiliseren we ecosystemen en bouwen een business-concept van een ecosysteemdienst. We gaan dat ruimschoots rendabel maken.”

Snotolf, natuurlijke vijand van zalmluis, gedijt goed in zeewiervelden.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

8 PRO-BIODIVERSITEIT VERSTERKT ECOSYSTEMEN

**“You only have to
kick-start mother nature”**

John Liu in [Groen goud](#)

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

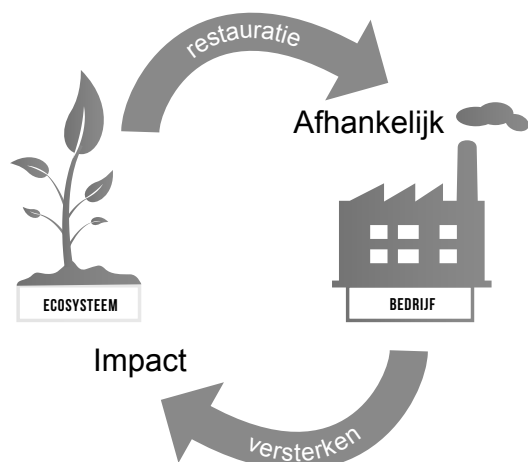
» Antropia

8 PRO-BIODIVERSITEIT

Hoe is de situatie?

Pro-biodiversiteit bedrijven versterken met hun core-business ecosystemen, ze voegen biodiversiteit toe. Een substantieel deel van Nederland bestaat uit natuur en ecosystemen in de vorm van landbouwgebieden, landgoederen en tuinen. Deze gebieden worden nog onvoldoende ingericht voor en gewaardeerd als bron van biodiversiteit.

Bedrijfsactiviteit werkt via afhankelijkheid en impact versterkend voor het ecoysteem, bijvoorbeeld door restauratie of toevoegen biodiversiteit.

Wat is de uitdaging?

Het grote dilemma voor dit type bedrijven is dat de kosten van aanleg, inrichting en vooral het doorlopend beheer hoog zijn, maar dat niet alle stakeholders die profijt hebben daar aan meebetalen. De uitdaging is de andere baathouders te identificeren en de waarde van de ecosystemendiensten voor hen zichtbaar te maken. En dan met hen op zoek te gaan naar een verdienmodel, waarin de investeringen en baten opnieuw worden verdeeld.

Hoe meet je de waarde?

Het meten in deze categorie is vooral gericht op het berekenen van de baten van de ecosystemendiensten en deze vervolgens zichtbaar te maken. Een methode die hiervoor is ontwikkeld The Economics of Ecosystems and Biodiversity, ofwel TEEB. De TEEB-stad tool berekent de maatschappelijke baten van groen en water-maatregelen per ontwerp. Het meten in deze categorie is maatwerk, blijkt ook uit de MKBA voor historische buitenplaatsen en landgoederen. De waarde van pro-biodiversiteit is afhankelijk van de ecosystemendienst die lokaal geleverd wordt, en van de stakeholders die baat hebben bij deze ecosystemendienst. Het filmpje van het biodiversiteitsactieplan illustreert de verschillende waarden van groen in stedelijk gebied. De rekenmethoden van compensatieprogramma's als BBOP en van het betalen voor het laten staan van bossen in het kader van klimaatbeleid zoals REDD+ kunnen helpen om de waarde te bepalen.

Welke strategieën voor innovatie zijn er?

Pro-biodiversiteit betekent het ontwerpen van nieuwe producten en diensten. En het aanboren van nieuwe markten. Het nieuw

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

ontwikkelde biodiverse dak biedt kansen voor ziekenhuizen nu blijkt dat patiënten sneller herstellen met uitzicht op groen. Een andere innovatieve strategie voor bedrijven in deze categorie is om biodiversiteitscompensatie aan te bieden. Hiervoor moet een systeem van biodiversiteitscredits worden ontwikkeld. Een dergelijk systeem kan dan gekoppeld worden aan een profit model. Een barrière voor investeerders is dat het vaak om kleine projecten gaat. Bundeling van initiatieven verlaagt de transactiekosten.

Wat is het verdienmodel?

Het ontwerpen van een nieuw verdienmodel is het hoofdthema van de categorie pro-biodiversiteit. Omdat het hier vaak om zeer innovatieve manieren van kijken en denken gaat, moeten er veel structurele barrières worden weggenomen. Belangrijk is om de kansen te blijven zien. Denken in total cost of ownership in plaats van aanleg apart van onderhoud helpt.

Wie zijn de nieuwe partners?

Nieuwe coalities in deze categorie worden vooral gevonden door te kijken welke andere stakeholders baat hebben van de ecosysteemdienst die wordt ontwikkeld of ondersteund. Samen met hen moeten nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld en kunnen barrières in wet- en regelgeving worden geïdentificeerd. Leven op Daken onderzoekt via een Green Deal met EZ, dakdekkers, hoveniers, banken, provincies, gemeenten en waterschappen hoe de baten en de lasten in de waterketen en voor biodiversiteit in een nieuw financieel model kunnen worden verrekend.

PRAKTIJKVERHALEN

Hortimare, Leven op Daken, Het Anker, Verwolde, Antropia, Interface

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

BLIJF DROMEN EN DURF TE VERLEIDEN

MANAGER SUSTAINABLE DEVELOPMENT JAN KEMPERS, HEINEKEN NEDERLAND

Nederlands grootste bierbrouwer creëert paradijs voor biodiversiteit in Zoeterwoude.

Voor Jan Kempers begon het met de vraag wat hij kon doen om biodiversiteit intern op de kaart te krijgen. Door te dromen met stakeholders ontwikkelde hij projecten op locatie die mensen verleiden zich in het onderwerp te verdiepen. Bermen met gras transformeerden tot vlinderparadijzen en medewerkers timmerden bijenhôtels. Via het Groene Cirkels programma werkt hij rond Zoeterwoude aan een klimaatneutrale brouwerij, een duurzame economie en aangename leefomgeving. HEINEKEN brengt nu met de Helpdesk Bedrijfsleven en Biodiversiteit de impact van haar grondstofketens op biodiversiteit in kaart.

Dromen en meten op locatie

“Ik was zoekende naar wat biodiversiteit voor HEINEKEN zou kunnen betekenen. In het begin was de houding ten opzichte van biodiversiteit sceptisch; men dacht dat het niks voor ons was. Denken vanuit functionaliteit die de natuur voor je kan vervullen, ecosysteemdiensten, sprak me als concept erg aan. Ik heb gaandeweg geleerd, mede door de samenwerking met de Provincie Zuid-Holland, dat je de natuur bij uitstek kunt gebruiken om mensen te laten dromen en te verleiden. Om die verleiding op te bouwen ben ik gaan kijken wat we hier op ons brouwerijterrein kunnen doen. De optie die ik als eerste zag, was om het beheer van dit terrein anders te gaan doen. Deze maatregel is laagdrempelig, omdat aan het beheer toch al geld wordt uitgegeven. We hebben een nulmeting laten doen door Alterra om te kijken hoe we er qua biodiversiteit voor stonden. Ook hebben we laten uitzoeken wat er potentieel aan biodiversiteit op ons terrein zou kunnen ontstaan.

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Zichtbare resultaten

Ondertussen wilden we ook zichtbare resultaten bereiken. We hebben toen 6000 m² gras verwijderd en bloemen ingezaaid. Dat was ook voor onze hovenier nieuw. Hij moest zelfs een ecologisch adviseur inhuren. We hebben vervolgens voor het brouwerijterrein een functioneel ontwerp laten maken om te kijken welke natuur we wilden hebben. Kleinschalige bloemrijke natuur bleek de beste optie. Dat is namelijk heel dynamisch, dus als er iets mee is of als je een installatie moet aanleggen om een pijpleiding in de grond te leggen, dan haal je de bloemen weg, gooit het dicht en zaait de bloemen vervolgens weer in.

“Doordat ik aan de CoP heb deelgenomen heb ik ontdekt wat biodiversiteit eigenlijk betekent, ook voor ons eigen leven”

De bijen helpen

We richten ons op het versterken van de bestuiverslaag van het ecosysteem, onder andere op bijen, die het in deze tijd moeilijk hebben. We planten bloembollen onder de bomen, zodat ze vroeg in het voorjaar al wat nectar leveren. In het buitengebied kun je grote grazers neerzetten en natuurvriendelijke oevers aanleggen. En we gaan het parkachtige gras omvormen naar bloemrijk hooiland. Er wordt dan maar twee keer per jaar gemaaid in plaats van eens per twee weken. Zo wordt de transitie van het groenbeheer budgetneutraal. Groenbeheer

met respect voor de natuur is dus niet duurder, maar gewoon anders dan regulier groenbeheer, terwijl je er iets mooiers voor terugkrijgt. Voor 80 bedrijven van de ondernemingsvereniging van de Grote Polder is dit voldoende om er ook mee aan de slag te gaan. Niet complex, niet kostbaar en vooral leuk voor de bezoekers en de goed voor de bijen.

Collega's rondleiden

We hebben onze activiteiten gekoppeld aan het project Groene Cirkels, waarin de functionaliteit van de natuur en haar omgeving centraal staan. Verder gaan we een fruit-community maken met de oude fruitboomgaard die we nog op ons terrein hebben, wandelpaden aanleggen en er komt een groentetuin voor medewerkers. Met het project hebben we de ongreepbare, technische term “biodiversiteit” op overtuigende wijze zichtbaar, tastbaar en ruikbaar gemaakt, waardoor het bewustzijn voor onze natuur is versterkt. Veel collega's vroegen om uitleg en wilden rondgeleid worden om het verhaal erachter te horen. Uiteindelijk heb ik meer dan 100 collega's rondgeleid en dan kun je rustig stellen dat het hele kantoor in beweging is gekomen. Mensen vinden het prettig om in een bloemenveld te lopen. Je moet appelleren aan de primaire gevoelens van mensen en ze de natuur laten beleven. Daar ben ik naar op zoek. En een gesprek over windturbines met je directe burens is anders als ze tussen de bloemen komen te staan.”

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

9 TIPS OM COLLEGA'S TE BETREKKEN

**“An ounce of hope is worth
a ton of despair”**

George Monbiot

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

9 COLLEGA'S

Interne communicatie

Om verder te komen met het onderwerp biodiversiteit en ecosystemen heb je je collega's nodig. In de loop van de CoP hebben we tips verzameld over hoe je biodiversiteit kunt communiceren en het intern op de kaart de kaart kunt zetten. Hoe je intern draagvlak creëert en zorgt voor verankering.

Begin klein

Vestig niet teveel aandacht op je als je nog weinig goede praktijk of leuke voorbeelden hebt. Begin onder de radar met het inventariseren van lopende zaken die aan biodiversiteit raken zoals klimaatbeleid, minder watergebruik, verduurzamen van grondstoffen en duurzaam inkopen. Kijk ook wat er al wordt gedaan vanuit vergunningverlening voor de licence to operate. Breng de lopende zaken onder in een strategisch overzicht. Met deze inventarisatie heb je meteen een nulmeting gedaan.

Begin op locatie

Maak biodiversiteit tastbaar door te kijken welke mogelijkheden er zijn op locatie. Plaats een bijenhotel, plaats een groen dak, richt een moestuin in waar medewerkers zelf uit kunnen plukken of richt de omgeving in met fruitbomen in plaats van struiken. Hoe meer de activiteit gerelateerd is aan het product van het bedrijf zelf, hoe beter. Dergelijke concrete activiteiten kun je in de loop van de tijd uitbreiden naar projecten in de regio.

Gebruik de juiste taal

Om mensen mee te krijgen is taal en de wijze van framing belangrijk. Inspirerende verhalen kun je vinden in [Branding Biodiversity](#) van Futerra en [Onze IJsberg Smelt](#) van John Kotter.

Aansprekende graphics vindt je in het [veerkracht denken](#) van het Stockholm Resilience Institute. Verder gelden de algemene communicatieregels over luisteren en verbinden met de doelgroep. Met innovatiemensen praat je over nieuwe kansen en aan financiële mensen vraag je hulp bij het bepalen van de waarde van ecosysteemdiensten. En positioneer biodiversiteit als onderdeel van MVO dat even wat meer aandacht nodig heeft. Wees positief en gebruik humor.

Collega's betrekken bij biodiversiteit bij Heineken

Gebruik druk van buiten

Druk van buiten kan komen vanuit bijvoorbeeld de Dow Jones Sustainability Index. Zulke druk kun je ook zelf organiseren. Je kunt de Vereniging Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling er op een aandeelhoudersvergadering een vraag over laten stellen. Sta dan wel klaar met een goed antwoord en een visie op de richting die je op wilt. Druk kan ook komen van de klant of opdrachtgevers bij inkoop, marketing en aanbesteden.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Start inspirerende partnerschappen

Ga een partnerschap aan met een maatschappelijke organisatie die veel doet aan biodiversiteit en gewend is met bedrijven samen te werken zoals het WNF of de IUCN. De IUCN heeft een netwerk, Leaders-for-Nature, dat ondersteuning biedt bij het formuleren van een strategie voor biodiversiteit. Ze geeft masterclasses en ondersteunt bedrijven bij het opstellen van actieplannen. En organiseer zelf bijeenkomsten met NGOs om samen projectideeën door te nemen.

Ambassadeurs

Zoek ambassadeurs binnen de eigen organisatie. Denk aan young talents of mensen binnen de afdeling innovatie die van nature al wat meer out-of-the-box kijkt. Zoek ook een ambassadeur binnen de Raad van Bestuur.

Haak aan bij bestaande systemen

Na enige tijd moet je resultaten en inzichten gaan verankeren in lopende MVO-activiteiten. Denk aan bestaande ISO-systemen, klimaat- en innovatiebeleid. Biodiversiteit in ISO 14.001 betekent dat je het moet laden met doelen zodat het wat waard wordt. Als je biodiversiteit in de scope opneemt wordt het in het hele systeem verankerd.

Kies een kwantitatief impactdoel

Een eigen impactdoel werkt. Bedrijven als Interface (mission zero in 2020), de ASN Bank (klimaatneutraal in 2030) en Unilever (Sustainable Living Plan: dubbele omzet, halve voetafdruk in 2020), ondervinden de interne kracht van een dergelijke missie. Collega's gaan dan actief meedenken om de missie te realiseren.

PRAKTIJKVERHALEN

Eneco, Heineken, Interface, Kruidenier

VERDER LEZEN

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

ZOEKEN NAAR EEN MAATSCHAPPELIJK VERDIENMODEL

DIRECTEUR ERIK STEEGMAN, LEVEN OP DAKEN

Kennisplatform voor meervoudig ruimtegebruik op begroeide daken.

Leven op Daken zoekt naar economische waardering van het toevoegen van biodiversiteit door toepassing van begroeide daken. Zij vonden ingrediënten voor een nieuw verdienmodel. Samen met waterschappen, gemeentes, provincies en andere belanghebbenden werken ze het verdienmodel uit om landelijke stimulering te bespoedigen.

Toenemende aandacht in de bouw

“Ik kwam uit de bouwsector waar het woord biodiversiteit nauwelijks zijn intrede heeft gedaan. CO₂ reductie en duurzame materialen zijn binnen de bouw bekend maar de verbetering van de biodiversiteit? Het wordt steeds duidelijker dat er op huidige generaties een grote verantwoordelijkheid rust om de bronnen en leefomgeving van de aarde niet uit te putten, maar juist duurzamer toe te passen. Daarnaast hebben wereldwijde trends als urbanisatie en industrialisatie een desastreus effect op de biodiversiteit. Daarom komt er steeds meer aandacht voor duurzaamheid in de bouw.

De scholekster nestelt overal

De wereld van daken gaat over meervoudig ruimtegebruik. Je kunt biodiversiteit toevoegen met groendaken. Zo komen in het voorjaar nesten van de scholekster op sedumdaken. Die kun je gebruiken als bewijs dat je met groendaken biodiversiteit toevoegt. Maar dan blijkt deze vlieger niet op te gaan. Vogelkenners noemen de scholekster de zigeuner onder de vogels. Ze nestelen zelfs op grinddaken! Er moet dus meer gedaan worden om een biodiversdak te creëren.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Een biodiversers-ready groendak

Leven op Daken heeft samen met haar partners nieuwe duurzame en milieuvriendelijke groendak- en gevelsystemen ontwikkeld. Een daktuin die uiteindelijk ontwikkeld wordt tot een biodiversdak. Ook de terreininrichting rond het pand wordt in onze adviezen meegenomen. Hemelwaterafvoeren worden ontkoppeld, waterbuffering vindt plaats op het dak en bedrijfsterreinen worden voorzien van een waterbergend biodivers terrein met natuurlijke bloemenpracht, insectenhôtels, waterpartijen en wadi's. Dit alles wordt in vier fases gerealiseerd. Wij starten in de eerste fase met het Leven op Daken biodivers-ready groendak. In de tweede fase kiezen we de gewenste vegetatie. In fase drie wordt gekeken naar voorzieningen voor insecten en vogels en in fase vier zijn de bijen en vleermuizen aan de beurt. De Helpdesk Bedrijfsleven en Biodiversiteit stelde een advies voor ons op over de meerwaarde van het biodiverse dak binnen het duurzame gebouwlabele BREEAM.

Een gemengde werkgroep

Met een aantal grijze dakbedekkers en groene hoveniers hebben we een werkgroep opgericht om te komen tot een geïntegreerde aanpak van het dak-bouwproces. En tot een goed overzicht van de voordelen. Zo leveren begroeide daken ecosysteemdiensten zoals afvangen van fijn stof, het verlagen van de koellast in gebouwen, verminderen van hittestress in steden, bufferen van water tijdens hevige regenval en vergroten van biodiversiteit. Een begroeid dak kent een langere levensduur dan een zwart dak en zonnepanelen geven een hoger rendement in combinatie met groen.

Een nieuwe verdienmodel

We zijn tot de conclusie gekomen dat we moeten zoeken naar een nieuw verdienmodel. Wie de voordelen van een

groen- en biodiversdak heeft, die kan meefinancieren. Zo heeft bijvoorbeeld de gemeente minder kosten voor het uitbreiden van het riool als er groendaken zijn die water bufferen. Maar die besparing komt nu niet ten goede van de investeerder in het dak. Gedacht kan worden aan een lagere rioolheffing voor bezitters van groendaken. Daar is landelijke stimulering voor nodig, waarvoor we met bedrijfsleven, banken, gemeentes, provincies, Rijk en waterschappen moeten optrekken. We gaan samen op zoek naar een nieuw maatschappelijk verdienmodel vanuit een win-win-win principe.

“De CoP heeft mijn kleur definitief veranderd van grijs naar groen”

Een nieuwe Green Deal

We hebben een vooronderzoek voor een Green Deal Groene Gebruiksdaken gefinancierd. Deze Green Deal is getekend op 10 september. Het blijkt dat het thema bij veel markt- en overheidspartijen best wat enthousiasme genereert, het past in de klimaatadaptatie opgave. En eerder werk van het Ministerie van Economische Zaken rond TEEB in de stad heeft zeker geholpen. Wij zijn zeer positief hierover.”

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

10 STAKEHOLDERS IN DE CONTEXT MEENEMEN

“Van controleren gaan we naar improviseren. Wie oefent op veerkracht leert door riaal en error om te gaan met onverwachte gebeurtenissen”

Trendrede 2014

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

10 STAKEHOLDERS

Context

Bedrijven die met biodiversiteit aan de slag gaan, komen allerlei barrières tegen. Wetgeving die innovatie belemmert, kennis die niet voldoende voorhanden is, klanten en consumenten die onvoldoende meebewegen. Innovaties rond het behouden van biodiversiteit en het versterken van ecosystemen zijn vaak systeeminnovaties. Dit zijn innovaties waar technische, sociale, economische en culturele aspecten voor moeten veranderen. Om al dit soort aspecten mee te nemen moeten anderen actoren, zoals overheden, NGOs, kennisinstellingen en banken, ook in actie komen. Hieronder volgen een aantal zaken waar zij mee kunnen beginnen.

Rol van overheden

Beleidsinstrumenten die de overheden kunnen inzetten om bedrijven te ondersteunen bij het werken aan het behoud van ecosystemen zijn:

- Het opnemen van biodiversiteit in duurzaam inkopen / aanbesteden en duurzaam GWW
- Het geven van informatie over de staat van ecosystemen zoals het Compendium en de Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal
- Het vergroten van bewustwording zoals met de Helpdesk Biodiversiteit
- Het vergroten van transparantie zoals via de Green Deal Transparantie van Natuurlijk en Sociaal Kapitaal
- Het opzetten en faciliteren van een regionale CoP
- Het bouwen en faciliteren van nieuwe coalities rond ecosystemen
- Het afsluiten van Green Deals voor biodiversiteit en verdienmodellen

- Ruimte bieden voor experimenten
- Fiscale ondersteuning bieden zoals met de MIA/ Vamil
- Het aanpassen van knelpunten in wet en regelgeving door te luisteren naar koplopers

Het Business for Social Responsibility (BSR) netwerk publiceerde een inventarisatie over beleidsinstrumenten van overheden wereldwijd.

Vragen voor de kenniswereld

Het nieuwe onderwerp biodiversiteit in relatie tot bedrijven vraagt om veel nieuwe kennis. In de CoP is een kennisagenda opgesteld. Hieruit blijkt dat er vooral kennis moet worden ontwikkeld en/of toegankelijk gemaakt met betrekking tot:

- De staat van ecosystemen in Nederland en in de wereld en de schaal waarop de ecosystemen zich uitstrekken
- Het bepalen van de verantwoordelijkheid en strategie bij ecosysteemdiensten waar veel stakeholders gebruik van maken
- Het dynamische karakter van ecosystemen en de vraag wat behoud dan betekent
- Vragen rond impact meten en indicatoren
- Het inbrengen van biodiversiteit in bestaande instrumenten (keurmerken, fiscale regelingen, subsidies, duurzaam inkopen en aanbesteden etc.) en het ontwikkelen van nieuwe zoals biodiversiteitscredits en habitatbanking
- Uitwerken nieuwe verdienmodellen

Samenwerken met NGOs

De natuur- en milieuorganisaties worden door steeds meer bedrijven gevraagd om mee te denken en werken. WNF en het programma Leaders-for-Nature van de IUCN hebben al enkele jaren ervaring in de samenwerking met bedrijven als het gaat om biodiversiteit.

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Er zijn een aantal zaken die een NGO een bedrijf kan bieden:

- Het samen ontwikkelen van gemeenschappelijke taal over biodiversiteit
- Het beschikbaar stellen van kennis over de staat van ecosystemen
- Het zicht krijgen op andere baathouders van ecosystemen
- Het voeren van een dialoog over de waarde van ecosystemen
- Een partnerschap aangaan om een nieuw verdienmodel te ontwikkelen en winst te genereren uit ecosysteemdiensten
- Helpen draagvlak te versterken in de directe omgeving bij gemeente en omwonenden
- Het ontwikkelen van nieuwe diensten zoals habitat banking

Ook MVO Nederland die gericht is op maatschappelijk verantwoord ondernemen in brede zin, oriënteert zich steeds meer op het thema natuurlijk kapitaal.

Stimulering door de financiële sector

Een speciale rol is er voor de financiële sector, de zogenaamde enablers. Deze bedrijven kunnen met hun financieel belang in bedrijven een stimulerende rol vervullen. Ze vormen de vierde categorie, naast “locatie”, “keten” en “pro-biodiversiteit”. De risico’s en kansen rond biodiversiteit raken hun belang in investeringen direct. Mogelijkheden voor hen zijn:

- Via engagementbeleid een adviserende rol vervullen
- Bewustwording bij de Raad van Bestuur verhogen door vragen te stellen op aandeelhoudersvergaderingen
- Een brugfunctie spelen in nieuwe verdienmodellen
- Een duurzaamheidsstraining met aandacht voor biodiversiteit aanbieden
- Financiële incentives ontwikkelen
- Sectoren of bedrijven uitsluiten die een hoge negatieve impact hebben op ecosystemen.

PRAKTIJKVERHALEN

[Leven op Daken](#), [Het Anker](#), [ASN Bank](#), [Heijmans](#), [Tata Steel](#)

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

BLIJF INNOVEREN EN WORDT ECOSYSTEEMRESTAURATIEF

**HEAD OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
GEANNE VAN ARKEL, INTERFACE**

Wereldmarktleider modulaire vloerbedekking.

Interface is gecommiteerd aan Mission Zero in 2020. Ze willen wil tapijttegels maken zonder iets aan de aarde te onttrekken. Zij sloten een contract met Filipijnse vissers voor het aankopen van afgedankte visnetten die als afval rondzwerfen op de zeebodem. Zij laten het recyclen tot grondstof voor tapijtgaren. Hun Mission Zero betekent blijven innoveren.

Mission Zero

“Het boek The Ecology of Commerce, met een hoofdstuk over biodiversiteitverlies was de basis voor de visie die oprichter Ray Anderson heeft uitgezet, getiteld Mount Sustainability. Als je de top bereikt heb je geen enkele negatieve impact meer maar draag je bij aan herstel. Dat willen we in 2020 hebben bereikt. We hebben allerlei duurzaamheidsexperts gevraagd ons te helpen om een duurzaamheidsstrategie op te zetten die gebaseerd is op hoe de natuur werkt. Dan kom je op hele simpele biomimicry regels, want ons werk moet passen binnen het systeem van deze aarde.

Begin met CO₂ uitstoot verminderen

Voor het behalen van onze doelstellingen zijn we hard bezig om onze footprint op onze productielocaties terug te brengen. We werken al met 100% biogas, 100% groene elektriciteit, en een gesloten watersysteem in onze productieprocessen in Scherpenzeel. En de CO₂ uitstoot van ons productieproces in Europa is met 90% verminderd.

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

Werk aan hergebruik

Daarnaast hebben we ook een link gemaakt naar onze core business de tapijttegels. Eerst door zoveel mogelijk hergebruik te stimuleren, is het niet bij de klant in het kader van levensduurverlenging, dan bij een andere klant. Of misschien een tweede of derde leven bij een goed doel. Maar op een gegeven moment zijn ze opgebruikt. Daarna zijn we gaan kijken op grondstofniveau. Daarom zijn we ook bezig met het ontwikkelen van tapijttegels uit biobased materialen.

“Ik praat niet graag praat over biodiversiteit als nauw begrip, maar zie het meer als een systeemaanpak voor meervoudige winst”

Oude visnetten als grondstof

Er zijn meerdere wegen naar de top; één oplossing zal nooit dé oplossing zal zijn. Ook voor biodiversiteit hebben we een diversiteit aan oplossingen nodig. Zo hebben we met onze garenleverancier samengewerkt om 100% gerecycled garen te ontwikkelen gemaakt van herwonnen tapijtgaren. En samen met [The Zoological Society of London](#) kwamen we erachter dat jaarlijks meer dan 600.000 ton visnetten als afval in zee worden gedumpt en dat meer dan 660 miljoen mensen voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van de zee. We hebben een organisatie [Net-Works](#) opgericht die is gestart met het opkopen van de ingezamelde netten van vissers uit kleine kustgemeenschappen in de Filippijnen. Deze oude netten

worden geleverd aan onze garenleverancier. Ze worden grondstofleverancier in de circulaire economie en lossen tegelijkertijd een biodiversiteitsprobleem op de zeebodem en het strand op. Vogels en vissen raken dan niet meer verstrikt in afgedankte netten. En het versterkt lokale communities. Zij krijgen extra inkomsten door het uit zee halen en schoonmaken van de netten.

Environmental Product Declaration

Je moet inzicht hebben in de milieu-impact van de grondstoffen die je gebruikt. Die worden steeds vaker weergegeven in de zogenaamde [Environmental Product Declarations](#), gebaseerd op levenscyclus-analyse. Daarmee kun je de impact van de verschillende producten vergelijken. Daarnaast helpt inzicht in de milieudruk in de keten om de juiste keuzes te maken in het ontwerpen voor een inclusieve circulaire economie.

Dynamisch begrip

Ik vraag me af of we iets nieuws moeten bedenken om onze impact op de biodiversiteit te meten. Ik denk dat we daar te ver in gaan en dat biodiversiteit dynamisch is. Het gaat niet om het aantal vogels, dat is iets wat in het ecologisch systeem zit. Je moet zorgen dat er de juiste systeemcondities zijn. Dan doet de natuur zijn werk wel. We hoeven niet tot tien cijfers achter de komma te meten voordat we kunnen bedenken wat we moeten doen. Die randvoorwaarden zijn duidelijk als je bijvoorbeeld met de systeemcondities van [The Natural Step](#) werkt.”

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

11 TRANSITIE

NAAR EEN DUURZAME SAMENLEVING

‘Ik beschouw de wereld als een verzameling processen waar innovatie gaat over het veranderen van relaties’

Caroline van Leenders

INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

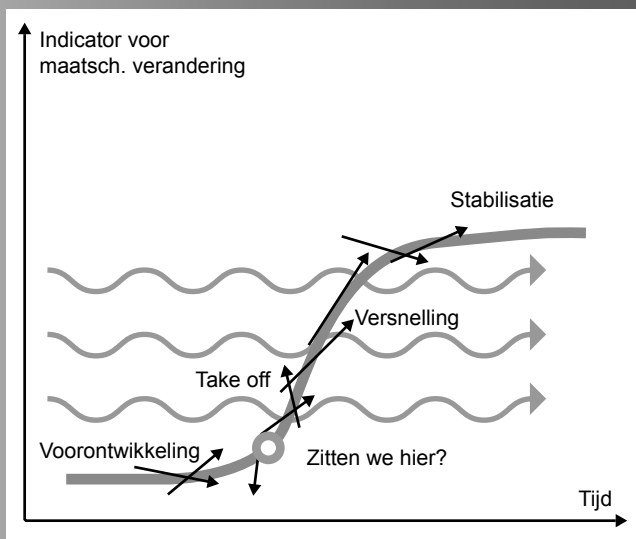
» Antropia

11 TRANSITIE

De transitie biodiversiteit

De transitie 'bedrijven en biodiversiteit' is in de voorontwikkelingsfase. Urgentie en innovatie nemen toe, maar druk op regime en ruimte voor alternatieven zijn nog beperkt. En hoewel de eerste bedrijven handelingsperspectief vinden, is de aard van de opgave breed, diffuus en ongestructureerd aldus transitie instituut Drift in het transitieperspectief dat zij voor de CoP opstelde.

Transitie in voorontwikkelingsfase (Rotmans et al, 2000)

Met het onderscheid tussen verschillende categorieën hebben we getracht enige structuur in het discours aan te brengen.

Toekomstbeelden

Voor het (samen) werken aan een transitie zijn gemeenschappelijke toekomstbeelden van belang. Hierbij is het wederom van belang onderscheid te maken naar categorie. Zo kunnen bedrijven die geen directe, zichtbare relatie met ecosystemen hebben, maar wel een directe band met de grond waarop haar gebouwen staan, bijdragen aan toekomstbeelden op lokaal, regionaal en internationaal niveau. In hun eigen lokale omgeving kunnen ze biodiversiteit optimaliseren, ze kunnen regionaal hun impact compenseren en indirect bijdragen door CO₂ uitstoot te verminderen.

Een aantal bedrijven heeft een directe band met natuurlijke ecosystemen, omdat zij uit deze systemen haar grondstoffen en natuurlijke producten onttrekken. In de toekomst moet ervoor gezorgd worden dat de extractie uit het leverende ecosysteem dat ecosysteem niet overbelast. Om dit toekomstbeeld te bereiken is het nodig dat producenten beter grip krijgen op verschillende schakels in de productieketen.

Om tot een evenwichtige productie te komen zal het in sommige gevallen nodig zijn over te stappen op andere grondstoffen. Of de grondstoffen uit andere, minder belaste gebieden, te betrekken. Of samenwerken met bedrijven die biodiversiteit toevoegen.

Landbouwgebieden, landgoederen en tuinen hebben een enorm biodiversiteitspotentieel. Om dit potentieel te realiseren is het verinnerlijken van de waarde van ecosystemen bij de betrokken bedrijven, overheden en consumenten van belang.

Bijdrage van de CoP B&B aan de transitie

Tussen vele Green Deals gericht op energie, was de CoP B&B, een Green Deal van het eerste uur. In 2013 won de Green Deal CoP B&B de runner-up award; een prijs voor Green Deals die resultaten hebben laten zien, een groen en groei potentieel

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

hebben en bovendien bijzondere prestaties hebben verricht op het gebied van samenwerking, durf en vernieuwing. De prijsvraag uitgeschreven onder de 151 Green Deals werd op 12 november op de Innovatie Estafette uitgereikt. Uit het [jury rapport](#) “De Green Deal Bedrijven en Biodiversiteit kenmerkt zich door een verrassende samenwerking van diverse bedrijven en heeft een andere, gezamenlijke en vernieuwende kijk op ecosystemen ontwikkeld. Deze deal heeft uitstekende resultaten geboekt en inmiddels geleid tot andere Green Deals.”

Resultaten

En wat zijn dan die uitstekende resultaten? Op niveau van de bedrijven blijkt dat alle deelnemers versneld zijn in hun eigen praktijk én door de focus op het onderwerp biodiversiteit een breder perspectief hebben gekregen. Sommige deelnemers kregen meer intern draagvlak, terwijl andere deelnemers meer inzicht hebben gekregen in de context van hun activiteiten in relatie tot gemeenten, waterzuiveringsbedrijven, afnemers, omwonenden etc. Allen vinden dat de CoP, het onderwerp biodiversiteit en de bijeenkomsten met overheden en NGO's hun blik heeft verbreed.

Op het niveau van het thema biodiversiteit en bedrijven heeft de CoP bijgedragen aan een breder gezichtsveld. Dat het niet alleen gaat om zeldzame uitstervende dieren maar dat een systeemblik nodig is om het groen op onze aarde te behouden. Ook is gebleken dat aandacht voor ecosystemen leidt tot nieuwe kennis voor innovatie en onverwachte coalities met andere bedrijven, overheid en NGO's. En zoals gezegd tot meer structuur door verschillende categorieën te onderscheiden en daardoor meer handelingsperspectief. Door de diversiteit in de groep is duidelijk geworden dat niet alleen gewerkt moet worden aan No Net Loss maar dat gestreefd moet worden naar ecosysteem [versterking](#) en -veerkracht.

Procesbegeleiding van een CoP

Maar wat is nu van belang om deze resultaten te bereiken? Een CoP werkt als een collectief brein en is een ruimtemaker. In die ruimte kan veranderen op veel manieren verlopen. Van aarzelend en traag tot onstuimig en licht. Al die manieren kwamen langs. Sommige deelnemers aarzelden in het begin om later tot een versnelling te komen, anderen ploeterden door om tot resultaten te komen. Want het zijn de mensen die de CoP B&B hebben gemaakt. De CoP bood hen structuur in het proces en vrijheid in de inhoud waar ze open en nieuwsgierig in zijn gestapt. Met een focus op de eigen praktijk en met oog voor het totaal. Aan de basis lag een positieve intentie en de wil tot verandering. Spanningen mochten naar boven komen en werden bespreekbaar gemaakt met een lichte energie en attente aanwezigheid. Lees meer hierover in het [essay](#) “Een CoP als instrument voor het versnellen van een transitie naar een duurzame samenleving”.

Het is cruciaal dat de deelnemers de agenda bepalen, dat er in de CoP mensen zitten die in staat zijn om kennis terug te brengen en het bedrijf op sleeptouw te nemen en dat het belangrijk is aandacht te geven aan de context van de CoP. Op locatie van een deelnemer bijeen komen om een kijkje in de keuken te nemen werd belangrijk gevonden en om in de bijeenkomsten inspiratie van buiten en verdiepen met elkaar af te wisselen. Een CoP lijkt een zeker logisch verloop te hebben: drie bijeenkomsten om het thema te verkennen, daarna vijf bijeenkomsten voor het verdiepen van praktijk en de laatste bijeenkomsten voor het verspreiden van inzichten en verankeren van resultaten in de bredere context van de CoP. Verdere leerpunten zijn dat voor een bredere impact er extra bijeenkomsten nodig zijn met NGO's, wetenschappers, ambtenaren etc. En dat je steeds om je heen moet blijven kijken om aan te haken bij kansen die zich buiten de CoP

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

voordoen. De reflexieve monitoring heeft een essentiële rol gespeeld bij het zichtbaar maken van de resultaten.

Een nieuwe CoP, een nieuwe Green Deal en andere doorwerking

Naast deze resultaten is als gevolg van de CoP een nieuwe Green Deal getekend gericht op groene daken. Deelnemer Leven op Daken ontwikkelt samen met gemeenten, waterschappen, financiële instellingen en andere bedrijven aan een nieuw maatschappelijk verdienmodel. De Green Deal ondersteunt bij het samen benutten van kansen en het wegnemen van belemmeringen.

En er is, door de deelname van de ASN Bank een nieuwe CoP van start gegaan in de financiële sector. Deelnemers van 12 financiële instellingen zoals banken, verzekeraars, pensioenfondsen en private equity buigen zich in 2014 en 2015 over vragen als: Hoe kunnen financiële instellingen bijdragen aan behoud en verbetering van biodiversiteit? Wat doen financiële instellingen al, welke instrumenten zijn er? Op welke manier verzamelt men data? Welke activiteiten kunnen gezamenlijk opgepakt worden?

Wat betreft verdere kennisontwikkeling zullen de openstaande vragen én de praktijkverhalen uit de CoP B&B worden ingebracht in het nieuwe NWO programma 'nieuwe business modellen en biodiversiteit'.

Tenslotte zijn er deelnemers die zich ook buiten hun bedrijf actief met biodiversiteit bezig houden. Zo draagt een deelnemer actief bij aan allerlei beleidstrajecten rond natuurinclusief bouwen, jaagt een andere deelnemer een stichting voor certificering van biodiversiteit aan en heeft weer een andere deelnemer zich ontwikkeld tot landgoedcoach voor

biodiversiteit. Binnenkort is op verzoek van de deelnemers een reünie. We weten zeker dat we ook daar weer verrassende initiatieven en activiteiten zullen horen!

PRAKTIJKVERHALEN

Interface, ASN Bank, Leven op Daken

VERDER LEZEN

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

HOE DEFINIËREN WE KWANTITATIEF BIODIVERSITEITSBELEID?

ADVISEURS KLIMAAT EN BIODIVERSITEIT JEROEN LOOTS EN IRENE DE JONG, ASN BANK

Duurzame bank zoekt naar No Net Loss investeren.

De ASN Bank stapte in de CoP met de vraag hoe biodiversiteit te beoordelen bij bedrijven. Hoe een meetbaar doel te stellen voor de investeringen van de ASN Bank. Op basis van de ervaring met de CoP Bedrijven & Biodiversiteit is er nu een CoP in de financiële sector gestart om informatie en best practices uit te wisselen.

Geïnspireerd door Interface

“Biodiversiteit is een van de drie pijlers van het duurzaamheidsbeleid van de ASN Bank, naast mensenrechten en klimaat. Tijdens de sessie bij Interface werd ons duidelijk dat het stellen van een concreet en meetbaar doel op het gebied van duurzaamheid sterk motiveert en veel creativiteit en innovatie in de organisatie losmaakt. Dit inspireerde ons om een concreet doel te stellen voor de ASN Bank. Voor zover bekend zijn wij de eerste bank in de wereld met de ambitie om volledig klimaatneutraal te zijn in 2030. De uitdaging is of we ook zo'n doel voor biodiversiteit kunnen formuleren.

Biodiversiteit moeilijk te meten

Anders dan 'klimaat' is 'biodiversiteit' een heel veelzijdig onderwerp. Bedrijven rapporteren doorgaans nog weinig over hun biodiversiteitsimpact. Het is moeilijk te meten wat bedrijven en andere instellingen op dit gebied presteren. We hebben al wel beleid geformuleerd over biodiversiteit, en criteria die we toepassen bij het uitsluiten van investeringen en beleggingen in aandelen en (staats)obligaties. We sluiten bepaalde sectoren uit, bestuderen het beleid van bedrijven en onderzoeken

🏠 INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

of bedrijven in opspraak raken. Daarnaast is biodiversiteit een aandachtspunt bij de aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde bedrijven waar we namens de ASN Beleggingsfondsen stemrecht hebben.

De kantoororganisatie

De kantoororganisatie van de ASN Bank is volledig klimaatneutraal, we werken aan vermindering van het uitsluitend FSC-gecertificeerd volledig hergebruikt papier en kopen biologische catering in. Geïnspireerd door Kruidenier en Heijmans hebben we biodiversiteit als apart aandachtsgebied opgenomen in ons ISO 14001-traject.

Nulmeting

We hebben nu nog onvoldoende inzicht in meetbare indicatoren en resultaten. In de praktijk passen we ons beleid vooral toe door uitsluiting of vermindering van investeringen in bedrijven, instellingen, landen en projecten op basis van activiteiten die schadelijk zijn voor biodiversiteit. We brengen momenteel de footprint van onze beleggingsportefeuille in kaart. Deze nulmeting kunnen we dan als uitgangspunt gebruiken voor het verminderen van onze impact. Daarnaast gaan we onderzoeken hoe wij via financieringen kunnen bijdragen aan een positieve impact op de biodiversiteit.

Internationale samenwerking

We hebben ons aangesloten bij de Natural Capital Declaration. De NCD is een toezegging van banken, beleggers en verzekeringsmaatschappijen om het bedrijfsmodel van de financiële sector zo aan te passen dat het natuurlijk kapitaal omvat. De NCD heeft inmiddels een methodologie ontwikkeld waarmee de financiële sector biodiversiteit kan meten, maar een kant-en-klare, bruikbare meetmethode is er nog niet. Voor het inzichtelijk maken van de impact op biodiversiteit willen we

onze criteria voor vervuiling, verandering van landgebruik en overexploitatie verder ontwikkelen.

“In de CoP leerde Interface ons de kracht van een concreet en kwantitatief doel”

Een nieuwe CoP

We willen biodiversiteit op de agenda zetten in de financiële sector. We willen het proces met andere koplopers doorlopen, zodat ook andere bedrijven kunnen leren en er mee aan de slag kunnen gaan. We hebben het Ministerie van EZ gevraagd een CoP in de financiële sector te verkennen. We voelden ons in de CoP B&B een beetje een buitenbeentje als aparte categorie: de enablers. We hebben behoefte aan uitwisseling met andere spelers uit de financiële sector. Centrale vragen voor ons zijn: Hoe kunnen financiële instellingen bijdragen aan behoud en verbetering van biodiversiteit? Hoe kunnen we ons een doel stellen op dit gebied, en het meetbaar maken?”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

DOOR EEN ECOSYSTEEMBRIL ZIE JE DE REGIO

BEDRIJFSLEIDER WARONNE ELBERS, ANTROPIA

Duurzaam congrescentrum op de Utrechtse Heuvelrug.

Waronne vertelt hoe het onderwerp biodiversiteit bij haar in de genen zit, hoe ze dit bij Antropia in de organisatie heeft ingebed en hoe het haar blik heeft verbreed.

Antropia verbindt haar bezoekers met het ecosysteem via lokale honing en bijenworkshops. Waronne werkt inmiddels als zakelijk leider voor Kasteel Groeneveld van Staatsbosbeheer.

Biologisch dynamisch

“Ik heb de biologisch-dynamische land- en tuinbouwschool gedaan waardoor de natuur, het denken in cycli en seizoenen, sterk in mijn bewustzijn zit. Antropia wordt al jaren volgens de biodynamische principes beheerd en het gebouw is organisch ontworpen. Bij Antropia geloven we erin dat alles met elkaar in verbinding staat en dat alles wat je doet dus zijn weerslag heeft op het geheel. We kijken automatisch naar de impact van ons handelen op de gehele keten en kopen dus duurzaam in. We proberen zoveel mogelijk lokale producten te betrekken. En de reststromen zoveel mogelijk op het terrein te houden om zo voedingsstof te laten zijn voor het land. Het parkeerterrein, dat in ons geval in het hart van het landgoed ligt, proberen we qua inrichting zo natuurlijk mogelijk in te passen.

Onconventionele keuzes

We zijn bij onze besluiten constant op zoek naar zaken die én economisch gezond zijn en voor de mensen een verrijking zijn. Door onze ecologische principes staan wij regelmatig voor ingewikkelde dilemma's waar je aardig wat productkennis voor nodig hebt. En het betekent dat je onconventionele keuzes maakt. Spullen recycleren en meubels opknappen is

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

in de horeca vrij ongebruikelijk. Maar het is ook economisch erg aantrekkelijk. Hierdoor zijn we geen snel bedrijf in de zin van trendy, maar een van de traagste horecabedrijven die er bestaan. Het spreekt een doelgroep aan die dat prettig vindt. Leuk is dat wij relatief weinig last hebben gehad van de crisis. Wij hebben 10% neergang gehad per jaar, waar anderen met 30% naar beneden duikelden.

Weggoeien of recycelen?

Ons servies was oubollig en aan vervanging toe. Weggooi-servies bleek beter voor het milieu te zijn, tenminste als het van recycled papier was. We zijn bij een fabriek gaan kijken en hebben gevraagd hoe hele productie-proces in elkaar zit. We weten nu dat de producent van onze bekertjes voor het bleken van het porselein waterstofperoxide gebruikt in plaats van chloor. Dat heeft veel minder negatieve impact op biodiversiteit. En het leuke is dat wij dit idee bijvoorbeeld nu ook toegepast hebben in ons afwasmiddel.

“Door de diversiteit in de groep besefte ik me dat je al snel met veel biodiversiteit te maken hebt als je over de randen van je bedrijf of je keten heen gaat kijken”

Bijenstal

We hebben een bijenstal om de bijenstand hoog te houden. Om te zorgen dat de bijen voldoende voedsel kunnen vinden hebben we wilgenbossen aangeplant. De honing van maar liefst 15 bijenvolken zetten we in als incentive, als beleg tijdens zakelijke lunches, en voor verkoop aan bezoekers. Een volgend idee is om met alle congrescentra op de Utrechtse Heuvelrug een honingsnoepje te ontwikkelen om uit te delen aan congresbezoekers. De imker geeft op verzoek [bijenworkshops](#). Er zijn tenslotte veel overeenkomsten tussen het bedrijfsleven en het bijenvolk. Op die manier kunnen de bezoekers zich spiegelen aan de natuur en hun congresdag prettig en leerzaam onderbreken.

Doorgaand ontwikkelen

In iedere verandering proberen we de biodiversiteit zo goed mogelijk mee te nemen. Juist voor een bedrijf dat 100% ecologisch werkt, is biodiversiteit enorm belangrijk. En dat je dus constant een omgeving hebt waarin dat doorgaande ontwikkelende proces goed gefaciliteerd en gestimuleerd wordt. Het is maar net hoe breed je durft te kijken. En dan niet alleen voor de mens, maar ook voor de aarde, want de aarde is de voedingsbodem voor de mens. Zo simpel is het.”

» INHOUD

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

NAWOORD

De betrokkenheid en inbreng van de deelnemers in de Community of Practice Bedrijven en Biodiversiteit was groot. Tijdens de laatste bijeenkomst gaven ze aan nog 5 sessies te willen, om de opgedane kennis verder te verankeren in hun praktijk, en onderling te leren van de nieuwe samenwerking die ontstond. We willen de deelnemers bedanken voor hun openheid en vertrouwen, dit heeft de Community tot een succes gemaakt. De organisaties waar zij hun praktijk realiseren willen we bedanken voor de ruimte die geboden is om onderling van elkaar te leren en te versnellen.

RVO en het Ministerie van Economische Zaken maakten de Community of Practice mogelijk. Martin Lok (EZ) en Henk de Jong (EZ), dank voor het omarmen van het initiatief van de CoP en de hulp bij het verbinden met beleid. Frederiek van Lienen was als promovenda betrokken en verzorgde de monitoring, waardoor we zicht bleven houden op de kennisvragen en beleidsthema's. Dank ook Frederiek voor de prille aanzet voor deze publicatie. Dank aan het kennisprogramma Duurzaam Door, dat het mogelijk maakte dat deze publicatie kon worden uitgegeven.

Halfjaarlijks reflecteerde de klankbordgroep op de resultaten, en verbond aan ontwikkelingen in hun omgeving. IUCN, VNO-NCW, MVO Nederland en Ministerie van Economische Zaken, dank voor hun opbouwende betrokkenheid. Dank ook aan Jetske Bouma voor haar verhelderende inzichten rond de drie categorieën. En dank aan Wijnand Broer voor het meelesen van een eerdere versie van de tekst.

We hopen dat de inzichten uit de CoP via de deelnemers en deze publicatie de transitie Bedrijven en Biodiversiteit zal blijven versnellen.

Caroline van Leenders (*Rijksdienst voor Ondernemend Nederland*)

Ireen de Nijs-Vergeest (*Rijksdienst voor Ondernemend Nederland*)

Anne-Marie Bor (*AMBOR creatie*)

🏠 INHOUD ▶

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

VERDER LEZEN

1 COMMUNITY OF PRACTICE BEDRIJVEN EN BIODIVERSITEIT

- Boekje: www.duurzaamdoor.nl/tien-stappen-voor-een-succesvolle-community-practice
- Essay: Een CoP als instrument voor het versnellen van een transitie naar een duurzame samenleving, Caroline van Leenders, 2013

2 URGENTIE VOEDT AMBITIE EN INNOVATIE

- Millennium Ecosystem Assessment: www.maweb.org
- Global Biodiversity Outlook: www.cbd.int/gbo4
- Planetary Boundaries: www.stockholmresilience.org
- Earth Overshoot Day: www.footprintnetwork.org

3 BIODIVERSITEIT, NIEUWE BEGRIPPEN

- Convention on Biological Diversity: www.cbd.int
- www.biodiversiteit.nl
- www.pbl.nl/dossiers/biodiversiteit
- www.compendiumvoordeleefomgeving.nl
- Boekje: Tien perspectieven uit de natuur: www.duurzaamdoor.nl/node/3

4 WAARDE VAN ECOSYSTEMEN

- Overzicht ecosysteemdiensten (tabel 2): www.wri.org/ecosystems/esr
- YouTube filmpje: Super-duper-solar-powered-everything-machine
- The Economics of Ecosystems and Biodiversity: www.teebweb.org
- Programma Natuurlijk Kapitaal Nederland: www.themasites.pbl.nl/natuurlijk-kapitaal-nederland
- www.naturalcapitalcoalition.org
- www.trucost.com/environmental-profit-and-loss-accounting
- www.trueprice.org

5 DE RELATIE TUSSEN BEDRIJFSACTIVITEITEN EN ECOSYSTEMEN

- Helpdesk: www.bedrijfslevenenbiodiversiteit.nl
- Filmpje: www.pitchfornature.com
- Netwerk: www.leadersfornature.nl
- www.naturalcapitalhub.org
- www.teebweb.org/areas-of-work/teeb-for-business
- World Business Council for Sustainable Development: www.wbcsd.org/work-program/ecosystems.aspx
- Handleiding Eco4Biz: www.wbcsd.org/eco4biz2013.aspx

🏠 INHOUD ▶

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

6 IMPACT OP LOCATIE

- Green Deal Duurzaam GWW www.duurzaamgww.nl
- Business and Biodiversity Offsets Programme <http://bbop.forest-trends.org>
- <http://business4bees.com>

7 DRUKFACTOREN VIA DE KETEN

- www.unglobalcompact.org
- Initiatief Duurzame Handel: www.idhsustainabletrade.com
- www.mvorisicochecker.nl/nl
- www.pbl.nl/publicaties/verduurzaming-van-internationale-handelsketens-voortgang-effecten-en-perspectieven
- www.metta-standaard.org

8 PRO-BIODIVERSITEIT VERSTERKT ECOSYSTEMEN

- www.teebstad.nl
- www.biodiversiteit.nl/bap

9 TIPS OM COLLEGA'S TE BETREKKEN

- Publicatie Branding Biodiversity: www.futerra.co.uk/downloads/Branding_Biodiversity.pdf
- Boek: Onze IJsberg Smelt, John Kotter, 2006
- www.stockholmresilience.org/21/research/what-is-resilience.html

10 STAKEHOLDERS IN DE CONTEXT MEENEMEN

- Platform Biodiversiteit, Ecosystemen & Economie: www.platformbee.nl
- LinkedIn groep: [CoP Financial Institutes and Natural Capital](http://www.naturalcapitaldeclaration.org)
- Green Deal: www.ondernemendgroen.nl
- EU Biodiversity and Business platform: <http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/>
- Samenwerking financiële instellingen en natuurlijk kapitaal: www.naturalcapitaldeclaration.org

11 TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME SAMENLEVING

- Transitiestudie CoP Bedrijven en Biodiversiteit: <http://www.drift.eur.nl/wp-content/uploads/2013/07/Transitie-perspectief-CoP-Bedrijven-en-Biodiversiteit.pdf>
- Zes scenario's voor natuur (pagina 14), Key Findings 2011, UK National Ecosystem Assessment: <http://uknea.unep-wcmc.org>
- Boekje: www.duurzaamdoor.nl/tien-tips-voor-slimme-sturing

» INHOUD ►

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia

AFKORTINGEN

<u>BAP</u>	Biodiversiteit Actieplan	<u>NNL</u>	No Net Loss
<u>BBOP</u>	Business and Biodiversity Offsets Programme	<u>NKN</u>	Natuurlijk Kapitaal Nederland
<u>BES</u>	Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten / Biodiversity & Ecosystem Services	<u>NWO</u>	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
<u>BSR</u>	Business for Social Responsibility	<u>PBL</u>	Planbureau voor de Leefomgeving
<u>CBD</u>	Convention on Biological Diversity	<u>REDD</u>	Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation
CoP B&B	Community of Practice Bedrijven en Biodiversiteit	<u>RVO.nl</u>	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
<u>CSR</u>	Corporate Social Responsibility	<u>TEEB</u>	The Economics of Ecosystems and Biodiversity
<u>DANK</u>	Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal	<u>VAMIL</u>	Willekeurige afschrijving milieu-investeringen
<u>EBS</u>	European Biodiversity Standard	<u>WBCSD</u>	World Business Council for Sustainable Development
<u>EHS</u>	Ecologische Hoofd Structuur (Natuur netwerk Nederland)	<u>WNF</u>	Wereld Natuur Fonds
<u>EOM</u>	Equal Opportunity Model		
<u>EP&L</u>	Environmental Profit & Loss		
<u>FSC</u>	Forest Stewardship Council		
<u>GWW</u>	Grond-, Weg- en Waterbouw		
<u>IDH</u>	Initiatief Duurzame Handel		
<u>IUCN</u>	International Union for Conservation of Nature		
<u>LCA</u>	Life Cycle Assessment		
<u>MEA</u>	Millennium Ecosystem Assessment		
<u>MER</u>	Milieu Effect Rapportage		
<u>MIA</u>	Milieu Investeringsaftrek		
<u>MKBA</u>	Maatschappelijke Kosten Baten Analyse		
<u>MVO</u>	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		
<u>NCC</u>	Natural Capital Coalition		
<u>NCD</u>	Natural Capital Declaration		
<u>NGO</u>	Non Governmental Organisation		

🏠 INHOUD ▶

» Heijmans

1 COP B&B

» Het Anker

2 URGENTIE

» Verwolde

3 BIODIVERSITEIT

» Brabant Water

4 WAARDE

» Eneco

5 RELATIE

» Tata Steel

6 LOCATIE

» Kruidenier

7 KETEN

» Hortimare

8 VERSTERKEN

» Heineken

9 COLLEGA'S

» Leven op Daken

10 STAKEHOLDERS

» Interface

11 TRANSITIE

» ASN Bank

» Antropia